

revista **n**

narradors i narració

número 02

segona època

solstici d'hivern
2008

continuem celebrant els

10 anys!

narradors i narració

número 02

segona època

solstici d'hivern
2008

Edita:

**Associació de
narradores i narradors
Museu Etnològic**
Pg. De Santa Madrona, s/n
(Montjuïc) 08038 Barcelona

www.anincat.org
anin@anincat.org
revista-n@anincat.org

Direcció:

Anna Gabernet

Consell de redacció:

**Helena Cuesta
Xavier Gállego
Blai Senabre
Jaume Viladric**

Correcció:

**Helena Cuesta
Jaume Viladric**

Il·lustracions:

neus moscada

Disseny gràfic:

2nm

Les fotografies de les pàgines
20 i 21 pertanyen a

**La Festa del 10è aniversari
de l'ANIN**

Es permet la difusió dels textos
d'aquesta revista sempre i quan
se'n mencioni la font.

02 Sumari

03 Editorial

04 Tastet de socis
Cèlia Millan
Núria Clemares

06 A foc lent
Com es van formar els contes per Joan Soler i Amigó
El tiempo per Martha Escudero

14 Un cafè amb...
Kapilolo per Helena Cuesta

18 La llista bull per Blai Senabre

20 Es cou a l'ANIN
La festa dels 10 anys per Laura Rodríguez
Contes amb l'AFANOC per Mon Mas

23 Es cou per aquí
Fira màgica per Helena Cuesta
En veu alta per Jordina Biosca
Festival «Riu de Contes» per Charo Pita
Trobada de Contacontes
dels Països Catalans per Imma Pujol

28 Es cou per allà
Una dralha per viure per Patric Rochedy i Jaume Viladric
Kulitmatji Project per Marlene Winberg i Helena Cuesta
Paciencia santa per Juanan Rodríguez

35 El secret de la picada per Jaume Viladric

36 El correllibres
El correllibres explica...
El lobo... ¿feroz? per Xavier Gállego
El correllibres proposa...
Aplec de rondaies mallorquines per Jaume Viladric

40 Toc, toc... Què hi ha algú?
La Loa a San Blas per Arnau Vilardebò

43 Això era i no era...
S'aigo, es vent i sa vergonya
Una pedra potxosa

44 La cita

editorial

Sí hi ha **1** notícia en la qual tots els mitjans de comunicació coincideixen darrerament, aquesta és, sense cap mena de dubte, que estem en crisi. Bàsicament, diuen que es tracta d'una crisi econòmica. Però, i nosaltres? Està la narració en crisi? Estem les narradores i narradors en crisi?

La resposta és, a priori, complicada de respondre amb un simple sí o no. Tanmateix podem afirmar que semblaria que quelcom està canviant. De tothom és conegut que hi ha espais i festivals que per raons diverses han deixat de ser punts de referència per al nostre col·lectiu arreu de l'Estat Espanyol. Exemples com **La Mercè de Conte** i **Un Madrid de Cuento**, per nomenar **2** espais emblemàtics, poden donar-nos idea de la situació.

D'altra banda, els locals que fins ara havien apostat per l'oferta de narració, que no són ni **3** ni **4**, cada cop estan més buits. Les corporacions locals, responsables de la majoria de programacions de contes a les biblioteques, es queixen amb insistència de la seva disminució d'ingressos, i ja se sap que en èpoques de vaques mages alguns decideixen prescindir de la cultura.

Aquests canvis de tendències, aquestes situacions, de vegades previsibles i de vegades sorprenents, ens demanen reinventar les nostres propostes, revisar allò que fem i lluitar per obrir altres camins que poden ser igual de gratificants. És clar que això vol dir no abaixar mai la guàrdia i estar molt a l'aguait.

Des de la **revista n** i d'**ANIN** així ho hem fet: hi ha nous socis (**5** o **6**, benvinguts sigueu) i en aquests moments de suposada crisi, la revista que teniu a les mans, creix amb dues novetats: una, el canvi de nom de la secció **A Fons**, que seguint els símils gastronòmics, passa a anomenar-se **A Foc Lent**, perquè en definitiva, no és això el que implica? Assaborir un bon tema i pair-lo després amb molta calma, i no només en **7** minuts.

L'altra, ve de la mà d'un nou espai: **El Secret de la Picada**, que vol ser un punt d'intercanvi de petits trucs i elements que ens ajudin en la nostra feina. Per descomptat, esteu convidats a participar d'aquest espai amb les vostres aportacions.

Però no!!! No només en aquest apartat podeu participar, si no en tot allò que creieu oportú. De fet, volem agrair les diverses respostes que hem tingut en la nostra crida a la participació, ningú ens ha fet el **8**. Sempre és gratificant rebre aportacions de vosaltres, sigueu vells o **9**s.

Apa doncs, gaudiu de la lectura i que la crisi us sigui lleu! Felicitats a tots pels nostres **10** anys que encara celebrem!

tastet de socis

Dues minúscules entrevistes amb idèntiques preguntes que ens presentaran número rere número els socis més antics i els més recents.

Cèlia Millán

Com et presentaries en una frase?

Hola, sóc la Cèlia Millán González, bibliotecària i narradora, teixidora d'històries i emocions.

Vet aquí una vegada... què segueix?

Vaig menjar pa amb melmelada i tant i tant em va agradar que sempre que puc en torno a menjar i no sé què m'agrada més si el pa amb melmelada o a l'inrevés.

Quin personatge de conte t'ha despertat més passions?

Sempre, i suposo que és per afinitat de gènere i pel tractament que se'ls dona, sobretot en alguns contes populars i antics, els personatges femenins. I, sens dubte, la primera de la meua llista és la Xerazade, la narradora i fil conductor dels contes de les mil i una nits.

Un lloc insòlit on hagis narrat...

No era un lloc insòlit, o sí, però era molt adient per la sessió. Contes de les mil i una nits als jardins de L'Ateneu barcelonès, un vespre d'estiu amb font cantaire, brollador i una bona companya de viatge. I entre el públic, el meu pare, que em venia a sentir, per primer cop, narrar en una llengua que no era la nostra materna.

Una imatge val més que mil paraules?

Val més la imatge que puc visualitzar perquè em pot fer arribar a imaginar moltes menys de mil paraules, és única, personal, subjectiva, intransferible i duradora.

Un conte impossible d'oblidar...

M'agraden molt els contes de cosmogènesi i un dels meus preferits és el conte xinès del gegant Pangu. On el món, es forma a partir d'un ésser meravellós, com és un gegant però amb morfologia humana.

On seràs d'aquí a 10 minuts?

A fer nones i somniant, espero, que és una altra manera de gaudir d'un conte, d'un somni i del repòs merescut de la son.

On t'imagines que seràs d'aquí a 10 anys?

Fa de mal dir, perquè la vida és un camí imprevisible, com els que s'endinsen en els boscos dels contes on tot pot ser possible. Però m'imagino envoltada de llibres, manegant informació i fent-la accessible als altres, ja sigui per mitjà de l'oralitat, ja sigui per altres mitjans més tecnològics, però sempre mirant d'establir un vincle comunicatiu versemblant, profund i autèntic.

Ens vols dir alguna cosa més?

Ha estat per a mi una grata sorpresa rebre aquest qüestionari, em sento afalagada i agraïda, alhora, i us encoratjo a seguir tirant endavant els vostres somnis i projectes personals i col·lectius. És l'única manera que conec que es facin realitat.

Núria Clemares

Com et presentaries en una frase?

Uf! En una frase només puc dir el que més m'identifica, per tant diria:
"Hola, sóc la Núria Clemares". Potser millor fem un cafè i en parlem, no?

Vet aquí una vegada... què segueix?

Un plat de melmelada.

Quin personatge de conte t'ha despertat més passions?

El llop. Sempre m'ha fet molta llàstima que se'l tractés tan injustament.
És un animal fascinant que no mereix tan mala premsa.

Un lloc insòlit on hagis narrat...

Al metro. Un dia anava amb un amic i el seu fill, el metro es va aturar un quart d'hora i per entretenir al nen li vaig començar a explicar un conte, els que tenia més a prop també s'hi van anar enganxant.

Una imatge val més que mil paraules?

Depèn, imatges i paraules són manipulables.
Em quedo amb les emocions que sempre són de veritat.

Un conte impossible d'oblidar...

El conte de la puntaire de Malgrat. És nyonyo i carrincló però me'l van regalar de petita i m'encantava llegir-lo i rellegir-lo. Ara el guardo entre les meves coses més estimades i sé que mai me'n desfaré.

On seràs d'aquí a 10 minuts?

Davant de l'ordinador, rumiant la resposta de la primera pregunta.

On t'imagines que seràs d'aquí a 10 anys?

No m'ho puc imaginar.
Del que sí estic segura és que no seré on sóc ara.

Ens vols dir alguna cosa més?

Sí, sempre voldré dir alguna cosa més.

a foc lent

Com es van formar els contes o la Rondalla d'en JOAN DE L'Ós

per Joan (de l'Ós) Soler i Amigó

De la conferència feta a la trobada UN RIU DE CONTES. Sort, 25-27 juliol de 2008.

¿Per què no passem d'explicar com es van formar els contes? Aparquem els cotxes, les motos o bicis dels mitòlegs, antropòlegs, sociòlegs, historiadors, estructuralistes, psicoanalistes... i convidem a seure els amics que hagin vingut a peu amb el seu farcell d'històries.

Deixem per a d'altres les lliçons magistrals. Tan sols vull explicar-vos com va aparèixer, com es va formar i arrelar un conte en mi. El meu conte.

De petit, quan em venia a veure l'habitual grip tardoral o primaveral, la meva mare treia un llibre de contes de l'armari. Un llibre vell, mig estripat (ja havia passat per les mans del meu pare quan era petit) on hi havia un conte que m'enlluernava la imaginació: «el Fill de l'Ós». Les il·lustracions eren d'en Joan d'Ivori.

Un altre conte del qual també m'agradava mirar els sants i les lletres era el d'«En Joan Valentàs», a la revista "La rondalla del dijous", amb il·lustracions de la Lola Anglada, que en moltes coses s'assemblava al del Fill de l'Ós.

Aquests van ser uns dels meus primers llibres. I també uns dels primers que van tenir a les mans la Betina, la Laia i l'Andreu, els meus fills. Jo els els explicava al capçal del seu llit. Llibres de transmissió oral. O literatura oral de transmissió llibresca. Tant se val.

No us l'explicaré, perquè ja sou grans i el podeu buscar a molts llocs. Però em referiré a coses que jo, anys a venir, envitricollat en mitologies i folklores, hi he descobert.

LA COVA. Quan l'Ós rapta la noia, la fica dins una cova, tancada per una gran pedra. Allí neix en Joan de l'Ós, fill de l'Ós i la noia: un semidéu. L'Ós els porta menjar però no els deixa sortir. Són la Bella i la Bèstia.

Moltes tribus han tingut una vida subterrània, com si la mare Terra estigués embarassada, i un bon dia surten a plena llum per una cova uterina. Cada tribu sap de quin forat ha sortit (Covadonga, Mogrony). No és gaire diferent del mite de la caverna de Plató. Ni de «La vida es sueño» de Calderón de la Barca.

També la mitologia popular situa el naixement de Jesús dins una cova (els evangelis no en diuen res, per cert).

Moltes Marededeús o Grans-Mares, deesses de la fecunditat, han estat trobades dins una cova amb un nen a la falda. La cova es converteix en santuari i cada any aquella tribu hi acut en romeria: és el seu Centre del Món. Fan la processó al seu entorn i creen de nou el Món tot marcant la frontera amb el No-Món, amb el caos, l'immundus, l'impur.

Joan de l'Ós va a córrer món amb una pell d'ós i una barra de ferro que s'ha forjat. Pel camí troba:

- **UN GENI DELS BOSCOS**, que es diu Arrencapins o Arrabassapins a Mallorca, Arrancopinos a Aragó -com el cantaor flamenc Rancapino-;

- **UN GENI DE LES MUNTANYES**, que es diu Regiramuntanyes, o Arrencapenyas, o Escardapenyas o Apunterapareis a Mallorca, o Xafarroques, o Bate-montes, o Tomapenyas;

- **UN GENI DELS RIUS I LES FONTS**, que es diu Xuclarrius; i

- **UN GENI DELS VENTS**, Buidasacs, o Ventdeport, o Bufim-Bufaina; o Escoltim-Escoltaina. Fan colla.

LA MORT DEL PARE ÓS. Joan de l'Ós es fa gran, remou la pedra i surt a la llum. Es baralla amb el seu pare i el mata, doctor Freud!, i ell i sa mare se'n van al poblat.

A «Terra baixa», de Guimerà, en Manelic es bat amb el Llop i el mata, un combat iniciàtic, també d'interès freudià. A la Bíblia, Jacob lluita contra Déu en la figura del seu Àngel i el

guanya, però l'Àngel li dóna un cop al tendó de l'articulació de la cuixa i el deixa coix. Jacob serà el cap heroic d'un gran llinatge.

LA CABANA DEL BOSC. A en Joan de l'Ós i els seus companys se'ls fa negra nit. Veuen lluny lluny lluny una cabana enmig del bosc. Totes les cabanes del bosc dels contes són iniciàtiques, com la d'en Polzet, la de la Blancaneu, la de la Caputxeta Vermella, la dels Tres Pèls del Diable, la d'en Pere sense Por... **La gent els diu que no hi entrin, que hi viu el Dimoni. Però ells no tenen por.**

EL FOC DE COURE ELS ALIMENTS. Un d'ells encén foc i posa l'olla a coure. Per la xemeneia -el camí, chemin, cheminée, Kamin, que comunica la llar, centre íntim del món, amb el Cel on habiten els déus- se li presenta un geni estrany, que li apaga el foc i li tomba l'olla. Tres vegades, una amb cada company. Fins que li toca fer el sopar a Joan de l'Ós, que s'hi enfronta amb la barra de ferro.

EL COMBAT PEL DOMINI DEL FOC. Joan de l'Ós accepta combatre, el geni o déu del foc li dóna a triar entre dues espases, una lluent (de bronze) i l'altra rovellada (de ferro). Tria la rovellada, lluiten a fer sang a l'altre, i en Joan de l'Ós li talla una orella.

Sotmet el déu que es resistia que els humans domestiquessin el foc: **JOAN DE L'ÓS ÉS EL NOSTRE PROMETEU**, tot i que el foc no és el de la forja dels metalls sinó el del pas del cru al cuit, com diria Lévy-Strauss. **Des d'ara el geni estarà al seu servei: Joan de l'Ós el cridarà mossegant-li l'orella tallada.**

Vet aquí que un dia llegeixo «La mitologia del foc a Catalunya», de Ramon Violant i Simorra i descobreixo que el nostre heroi conqueridor del foc és Joan de l'Ós i no pas Prometeu! La tradició escrita s'imposa des del Renaixement a la cultura oral, i redescobreix els grecs i la seva fabulosa mitologia, ja escrita per Hesíode en la seva Teogonia. Però la tradició oral es reprèn amb el Romanticisme: tornen els nostres mites, els de cada poble, a través dels contes tradicionals. hom s'adona que entre ells es donen força similituds. Serà el follet de l'inconscient col·lectiu?

EL TRASGU. A una família asturiana els entrava el Trasgu per la xemeneia i els trabucava el sopar. Era un geni, un duende, amb barretina vermella i llargues barbes. El vell

es va posar els vestits de la vella, va prendre el fus de filar i va deixar la seva maça tocant a mà.

—¿Tienes barbas y filas? —li va dir el Trasgu— ¡Dale la vuelta a la mía torta! Però el vell li va clavar un cop de maça.

TALANGA. A Samoa, el déu Mafuie conserva el foc subterrani. Per això, d'una bufada apaga el foc amb què cuina Talanga. Lluiten l'heroi i el déu, Talanga venç Mafuie i el déu li ensenya a fer foc fregant dues fustes.

Després, un bon dia, llegeixo la mitologia apatxe explicada per Jerónimo, l'últim cap de la gran tribu.

A LA MITOLOGIA APATXE, al principi del món hi va haver una guerra entre la tribu de les bèsties que repten per terra (que serien els dimonis a la Bíblia) i la de les aus emplomallades (que serien els àngels), que volen pel cel. El primer ball de diables de la mitologia. De la victòria de les aus va sortir la llum.

Però el Drac vol eliminar la raça humana. Només se li escapa una Dona, que està embarassada. El Drac la vol matar, per evitar que tingui descendència. Però ella s'amaga en una COVA, on neix el noi. Quan el noi és gran, va a enfrontar-se amb el Drac, amb arc i fletxes. Encén foc per coure el seu menjar i el Drac li traboca l'olla i li apaga el foc. Per tres vegades. Finalment una fletxa travessa les escates còrnies del Drac i se li clava al cor. El noi, convertit en heroi, rep el nom d'Apatxe.

A L'APOCALIPSI, el Drac del Cel —la constel·lació del Drac—, la Serp antiga que es va enfrontar amb Eva, persegueix la Dona que està embarassada, perquè no pareixi. La dona aconsegueix escapar-se i parir el seu Fill, que lluitarà contra el Drac diabòlic.

Sant Miquel venç el Diable. I Sant Jordi, el Drac. I Sant Jaume, el Moro. La lluita còsmica del Bé contra el Mal (Diable, Drac o Moro: la iconografia canvia però el concepte és el mateix).

Està clar: des de la meua descoberta d'en Violant i Simorra ja no deixaré mai més en Joan de l'Ós.

Després, editorial Barcanova m'encarrega un llibre sobre «Mitologia catalana»: hi incloc Joan de l'Ós. Després, a Treserra (Rosselló), em conviden a la seva Festa de les Bruixes a presentar-hi la «Mitologia Catalana» al costat del llibre «Pan-théon Pyrénéen» il·lustrat per J. Cl. Pertuzé, on apareix també

Jean de l'Ours, junt amb alguns parents seus, com Basa-Jaun, els simiots, etc.

EL BASA-JAUN. A la mitologia basca, té figura d'un home gegantí cobert de pèl i amb un sol ull al front; com el Gegant de l'Ull al Front en la mitologia catalana, com Polifem (cíclops, nefilim, gegants antics) a la grega. Viu en una caverna. Devora homes, però l'heroi posa al roig el ferro de l'ast amb què ha cuinat els companys, li clava a l'ull i el deixa cec, i s'amaga entre el ramat.

El Basa-Jaun és una antiga divinitat dels ramats, i DEMIÜRG DEL FOC I DEL FERRO. Es va ajeure amb una princesa de Mundaka i en va néixer el PRIMER SENYOR DE BISCAIA.

Un altre personatge emparentat: L'ermità FRA JOAN GARÍ (Ion Artz? Joan Gartz?) va violar la princesa Riquilda i va ser castigat a viure com un ÓS. Com el bandoler COMA D'OSSOR. Riquilda era filla del comte GUIFRÉ, també pelós, iniciador del Casal de Barcelona.

Joan de l'Ós és Joan Ós, Jan Pelut, Juan Onso, Juanillo el Onso, Juanito del Onso Peludo, Jean de l'Ours, Ion Artz en euskera... I Joan Valentàs, Ivan Fill de l'Euga... Quan he tin-

gut ocasió de participar (fent substitucions) en una sessió de "Contes de tots colors", m'ha agradat d'explicar la història d'en Joan de l'Ós.

A la meua «Enciclopèdia de la Fantasia popular catalana» apareixen gegants anomenats Lladrepomes, Lladrefigues, Robafaves... A la tradició catalana, Hèrcules és el Lladrepomes.

Alcmena, la filla del rei de Micenes, es va casar amb Amfitrió. Zeus, ansiós per posseir-la, va esperar que Amfitrió fos fora, es va posar el seu vestit i es va ficar al llit amb ella. Va néixer HÉRCULES, un semidéu, que va anar a córrer món a complir els dotze treballs. Duu una pell de lleó, del lleó de Nemea, i una maça com un as de bastos. Venint de vèncer els gegants de la Provença, passa els Pirineus (els mateixos símbols que Joan de l'Ós).

El nom de LLADREPOMES l'hi escau, perquè va robar les pomes de l'Hort de les Hespèrides. La constel·lació anomenada popularment el Lladrepomes és l'anomenada científicament Hèrcules.

ELS SIMIOTS peluts, viuen als boscos, dalt dels arbres (com els nostres antecessors). Són caçadors-recol·lectors, roben els fruits del camp i les dones dels sedentaris. Com el rapte de les Sabines. També els gitans, nòmades, i els paios (paio = pagès) sedentaris, mantenen relacions difícils. Com passa amb els pigmeus, també nòmades, a l'Àfrica.

A la tradició provençal, Joan de l'Ós i la seva colla viuen a les Baus, enamorats de les fades, de les quals tenen fills i filles. Com, a la tradició bíblica, els Nefilim (fills dels déus) s'acosten a les filles dels homes.

ELS NEFILIM I LES FILLES DELS HOMES. "Quan els homes començaren a multiplicar-se a la terra i els nasqueren filles, els nefilim, de raça divina trobaren que les filles dels homes eren agradables i prengueren per mullers totes les que van voler. (...) Hi havia gegants a la terra, aquells dies, i també després, perquè quan els de raça divina s'unien amb les filles dels homes, elles els donaven fills, que són els valents d'altre temps, homes famosos". (Gn.6,1-4).

Amb tot aquest bagatge, vaig suggerir el tema a Titelles Mar-duix. Vaig assessorar-los i aportar-los molta documentació, d'entre la qual el poema Joan de l'Ós de Joan Maragall, i el de la mort de Joan de l'Ós, de Josep M. de Sagarra, impressio-

nant. I una obreta d'Apeles Mestres sobre el nostre personatge i la seva colla. Van presentar l'espectacle a la Fira de Teatre al Carrer de Tàrrrega. Amb força èxit.

Un dia en Josep M. Ainaud de Lasarte em va indicar que el terme "ós", en algunes llengües preromanes, (també en euskera), és Artz, Gartz. D'aquí Garcia, Garcés, Garzón... Aquesta informació significa per a mi un salt important en la recerca de Joan de l'Ós.

L'Ós és l'ARKTÚS o Artos cèltic, l'Art irlandès, l'Arth galès, l'Arzh bretó, l'Arkoni o Arko ibèric, l'Artz o Gartz basc; l'Àrktos grec. D'aquí Garcés, Garcia, Garçon, del CLAN DE L'Ós, com també Ors, Orsina, Ossó, Ossor, Ursini, Ursèol.

Així com Llop, Llopart, López, Llopis, Loup, Lupo, són del CLAN DEL LLOP.

I ARTIO és la deessa Óssa dels cèltes, l'ÀRTEMIS dels grecs, la deessa de la Lluna, identificada sovint amb HÈCATE, la deessa dels naixements i de les morts, la que no va ser convidada al naixement de la Bella Dorment.

(A la Xina, és l'Ós qui anuncia el naixement de les criatures: és el Yang. I la Serp li va a la contra: és el Yin).

Àrtemis és la Diana dels romans, la parella de Dianus.

En la llengua originària indoeuropea, "Dia" vol dir Llum, resplendor, i de Dia ve Zeus, Deus. I dia.

Dianus, Djanus o JANUS és el Sol, i Diana, Djana o JANA és la Lluna. I Joana és nom de bruixa, d'encantada o dona d'aigua: les janes, xanes o anjanas).

El nom de Janus es converteix en JOANNES, Joan (a qui celebrem en la festa del Sol Ple, del solstici d'estiu), que és JOAN DE L'Ós, solar com tots els herois.

Joan – Jaun, Basa Jaun, Senyor dels boscos.

Joan Baptista també va vestit amb pells: a Menorca és el Joan Pelut.

EL BALL DE L'Ós I LA ROSETA AL VALLESPÍR. Cada any, "per la Candelera, l'Ós surt de l'ossera". A Prats de Molló, els óssos, uns nois vestits amb pells d'animal i emmascarats de sutge, baixen de la muntanya al poblat i persegueixen les noies i s'hi rebolquen per terra, tot embrutant-les de sutge, cara, braços... Al cap d'hores acuden els "barbers", enfarinats i vestits de blanc, amb destrals, i s'hi enfron-

ten. Blancs contra negres, el Bé contra el Mal, la Vida contra la Mort, el Dia contra la Nit... Guanyen els blancs, i "afaiten" (és a dir, castren) els óssos amb llurs destrals, i se celebra una gran festa. Els óssos no tornaran a baixar de la muntanya fins l'any vinent.

El ritu o representació es realitza d'any en any: fa possible que, després de l'Hivern, de la mort o dormició de la natura, reneixi la vida, la Primavera: un ancestral ritu d'Any Nou, un dels Carnavals més antics que es conserva –junt amb el de Bielsa, al Pirineu aragonès, que hi té moltes semblances–. Té lloc per la CANDELERERA, quan l'Ós –l'Hivernàs– ha acabat la seva quarantena d'hivernació dins la cova, l'ossera. Surt amb gran passió fecundadora. Un cop acomplerta la seva missió, és castrat o mort. Com el Carnestoltes, després del seu regnat orgiàstic, és mort o castrat i amb la seva mort comença l'Any Nou, la Primavera. En els calendaris antics, l'any comença per l'equinocci de primavera, la data de la Creació del món, de l'encarnació de Jesús, etc. Per això «september» era el mes setè. I «sabbat» el dia setè.

En altres pobles del Vallespir, l'Ós persegueix la Roseta. La Roseta és la Primavera, la Rosa d'Abril, la Rosita de Mayo... D'aquí que la festa del Roser sigui tradicionalment el primer diumenge de maig.

A la CANDELERERA, quan la Mare de Déu va al temple a complir el precepte de la purificació, als quaranta dies després del part, i a presentar-hi el Nen Jesús, un Ós per adorar el Nen Jesús, però aquest s'espanta i la Mare de Déu el maleeix. Si ho fa és perquè el considera un geni o una divinitat pagana.

L'Ós és una divinitat pirinenca. En altres cultures europees és el Llop. En la cultura mediterrània és el Toro (rapte d'Europa). A l'Orient és la Truja blanca. A l'Índia és la Vaca. Són animals sagrats, totèmics. La seva carn només es pot menjar en ritus sacrificials. (És tabú perquè és sagrada i no es pot "profanar": aquesta és l'explicació real de la prohibició).

Uns ritus semblants als de l'ós es donen en les cultures en què l'animal totèmic és el llop.

En les LUPERCALIA romanes –a primers de febrer–, uns

nois vestits amb pells persegueixen les noies i les flagellen amb un vit de llop –pell del penis del llop–. Així la natura i les noies són fecundades. En aquest context, els romans feien una processó amb candeles (d'aquí el nom de CANDELERERA) cap a la COVA del Capitoli, on la Lloba alletava Ròmul i Rem. La festa cristiana deriva de la pagana: celebra la quarantena de la Mare de Déu després del naixement a la cova de Betlem al solstici d'hivern.

En la narrativa popular de la tradició centreeuropea, la noia és la CAPUTXETA VERMELLA –que s'entreté collint flors, símbol de la Primavera–, a la qual el Llop fecunda a la CABANA INICIÀTICA DEL BOSCH. Fins que arriben els "caçadors" i maten el Llop.

Un últim toc en la meua relació amb en Joan de l'Ós ha estat la meua participació amb un grup d'estelaires badaloní que s'anomena «Mira, mira!» que va fer l'exposició més efímera que hagi vist mai. A Cosmocaixa. Els estels representaven constel·lacions sobre el cel blau d'un diumenge al matí. No sols amb un estel per a cada estel sinó distingint els estels per colors segons fossin alfa, beta o gamma per la seva lluminositat.

Aquí van aparèixer diferents **CATASTERISMES** (un nom no consignat al Diccionari, títol d'una bellíssima obra mitològicoastronòmica del grec alexandrí Eratòstenes, dels volts del segle tercer aC). Cada mite té la seva representació constel·lada en el Cel: les Ósses, amb Arcturus el seu guardià; HÈRCULES o el Lladrepomes, Lladrefigues o Robafabes... El Drac...

ARCTURUS, amb el Gos gran (Sírius) i el Gos petit, és el guardià de les Ósses del Cel. O el Bover dels Set Bous –els Septem Triones– (recordeu el conte "La germana dels set bous"). ARKTÚS mena el Carro Gran, un personatge que després hom l'identificarà com el rei ARTÚS...

Tots ells
JOAN DE L'ÓS

a foc lent

El tiempo

per Martha Escudero

Cuenta la mitología que el Caos generó a Gea, digamos la tierra, y de ella surgió Urano, el cielo. Gea y Urano permanecían juntos, pegados. Urano cubría a Gea en todas y cada una de sus partes y hacía lo único que sabía, y en esa situación, podía hacer: penetrarla. Esta cópula permanente provocó que Gea fuera concibiendo hijos, pero estos no podían nacer, no podían salir de su madre porque la salida estaba constantemente ocupada por Urano. Gea estaba harta de esta situación, se sentía comprimida y sofocada y convocó a sus hijos. Solo el menor estuvo dispuesto a ayudarla. Así que Gea entregó a su hijo una hoz de hierro blanco y el más pequeño cercenó aquella parte de su padre que impedía la salida. Urano “lanza un alarido de dolor y se aleja rápidamente de Gea. Se establece entonces en la cima del mundo, de donde no se moverá jamás”⁽¹⁾ Y es entonces cuando se abre un espacio entre el cielo y la tierra, el espacio que habitan todos los seres. Y es entonces cuando, gracias a la intervención de Cronos, el hijo menor de Gea, comienza a correr el tiempo.

A la manera de Atanasiu, podemos decir que hay **tiempo muerto, tiempo libre, tiempo al tiempo. Poco tiempo, mucho tiempo, todo el tiempo del mundo. Hay otros tiempos, buenos tiempos, malos tiempos.** Podemos **perder el tiempo, contar el tiempo, robar el tiempo, ganar tiempo, sumar tiempo.** Pero sobre todo, **EL TIEMPO ES ORO.**

Y es el tiempo uno de los factores claves en la narración oral. La narración transcurre en el tiempo y cada cuento tiene su propio tiempo. Hablemos en primer término del **TIEMPO DEL CUENTO.** Para ello me serviré de las reflexiones de Italo Calvino: “...el relato es una operación sobre la duración, un encantamiento que obra sobre el

transcurrir del tiempo, contrayéndolo o dilatándolo”⁽²⁾.

En cada cuento se suceden acontecimientos que van marcando un ritmo, un tiempo. Este tiempo puede ser cíclico o puede dilatarse e incluso detenerse. Pensemos en un cuento tradicional. Generalmente lo ubicamos hace mucho tiempo y, partiendo de una situación y circunstancia, a nuestro protagonista le pasarán cosas: tendrá que ir a buscar algo, caminará y caminará, correrá peligrosas aventuras y finalmente volverá transformado.

Cuando narramos una historia de este tipo no decimos ni pensamos si el protagonista ha caminado durante horas, días o años; no nos planteamos su edad; no nos cuestionamos si es físicamente posible todo lo que le sucede porque eso no es lo importante, porque ese tiempo es relativo, porque lo que importa es esa sucesión de acontecimientos que mantendrá el interés del que escucha.

Hace tiempo, durante una sesión en una biblioteca, un niño de unos 6 ó 7 años me dio una lección muy importante; yo contaba una historia y en un momento en el que me regodeaba en la descripción de las características de un personaje, el niño dijo: “vale, vale, pero ¿qué pasó?” Y es que lo más importante es que pasen cosas. Calvino dice que la primera característica de un cuento tradicional es su economía expresiva “...todo lo que se nombra tiene en la trama una función necesaria... las peripecias más extraordinarias se narran teniendo en cuenta solamente lo esencial; hay siempre una batalla contra el tiempo, contra los obstáculos que impiden o retardan el cumplimiento de un deseo o el restablecimiento de un

bien perdido”⁽³⁾. El tiempo en el cuento es generalmente relativo.

Hablemos ahora del **TIEMPO DE LA NARRACIÓN**. Cuando tenemos la oportunidad de disfrutar de una buena sesión de narración, nos sorprende cuando el narrador dice “y para acabar...” ¡Cómo que para acabar! ¿Ya está? El tiempo, ese tiempo que contamos con nuestros relojes, se nos ha pasado volando. Es una de las virtudes de la narración. Pero ¡cuidado! ese momento de escucha puede convertirse en un suplicio, en un rato largo y pesado si el narrador no es hábil. Me vuelvo a servir de Calvino que cita un cuento de Boccaccio en el que un grupo de personas salen a dar un paseo y uno de los caballeros ofrece contar un cuento para hacer más llevadero el camino:

–Doña Oretta, si queréis, os llevaré gran parte del camino que hemos de andar como si fuerais a caballo, con una de las más bellas novelas del mundo.

La señora respondió:

–Señor, mucho os lo ruego, que me será gratísimo.

El señor caballero, a quien tal vez no le sentaba mejor la espada al ciento que contar historias, oído esto comenzó una novela que en verdad era en sí bellísima, pero que él estropeaba gravemente, repitiendo tres, cuatro o seis veces una misma palabra, o bien volviendo atrás y diciendo a veces: “no es como dije”, y equivocándose a menudo en los nombres, sustituyendo uno por otro; sin contar con que la exponía pésimamente, según la calidad de las personas y los hechos que sucedían.

Con lo cual a doña Oretta, al oírlo, a menudo le entraban sudores y un desmayo del corazón, como si estuviera

enferma y a punto de morir; cuando ya no lo pudo aguantar más, viendo que el caballero se había metido en un atolladero y no sabía cómo salir, le dijo placenteramente:

–Señor, este caballo vuestro tiene un trote demasiado duro, por lo que os ruego que me dejéis seguir a pie.

Y Calvino comenta: “El cuento es un caballo: un medio de transporte, con su andadura propia, trote o galope, según el itinerario que haya de seguir... Los defectos del narrador torpe enumerados por Boccaccio son sobre todo ofensas al ritmo, además de defectos de estilo, porque no usa las expresiones apropiadas a los personajes y a las acciones...”⁽⁴⁾

Este pequeño relato es una verdadera lección del arte de la narración oral y valdría la pena analizarlo punto por punto, pero no es ahora el tema que nos ocupa.

Pasemos a hablar de otro tiempo: del **TIEMPO DEL QUE DISPONEMOS PARA NARRAR**. Sería romántico e idílico contar con todo el tiempo del mundo para narrar nuestras historias. Noches enteras, horas y horas y un público dispuesto a escuchar. Pero lo cierto es que no es así. Debemos ceñirnos a un horario. Siempre nos preguntarán: ¿cuanto dura el cuento (o la sesión)? Y tenemos la obligación de saber contestar y de contestar verídicamente.

Un narrador debe saber cuánto tiempo durará la marcha de su caballo y deberá ser consiente de si su caballo está cansado o lleno de energía. Es decir, debe tener una idea de la duración de cada relato y de las posibles variaciones debidas a cambios en la velocidad de la narración provocadas, frecuente-

mente, por diferentes estados físicos y/o anímicos. Cuando nos planteamos estructurar una sesión y escogemos los cuentos que la integrarán, tenemos que saber, dependiendo de la duración total de la sesión, cuántos cuentos podemos contar. Generalmente una sesión dura entre 50 y 70 minutos, dependiendo del tipo de público y de la situación. No es lo mismo contar para niños de 5 años que para adultos. Pero me atrevería a decir que incluso un público entrenado en escuchar y que guste de los cuentos, no tolera más de hora y 20 minutos. Recordemos que, actualmente, la vida corre muy deprisa, siempre tenemos cosas que hacer y el tiempo destinado a la escucha apenas comienza a valorarse.

Y qué decir cuando compartimos una sesión con otros narradores o participamos en una maratón. Es fundamental ser consientes del tiempo que tenemos para narrar y elegir el cuento que mejor se adapte a ese lapso. Excedernos en el tiempo que teníamos destinado para narrar es básicamente una falta de respeto al organizador, al público, a los otros narradores y a nuestro oficio. Denota además una falta de conciencia de nuestras capacidades y habilidades; una falta de escucha, elemento básico para el narrador que le lleva a adaptarse a cada momento y situación; y, en resumen, a una total falta de profesionalidad.

Recordemos siempre las palabras del poeta: “Sabia virtud de conocer el tiempo” (Renato Leduc).

1. Vernant, Jean-Pierre. El Universo, los dioses, los hombres. El relato de los mitos griegos. Edit. Anagrama. Barcelona, 2000

2. Calvino, Italo. Seis propuestas para el próximo milenio. Edit. Siruela. Madrid, 1997.

3. op.cit.

4. op.cit.

un cafè amb...

Kapilolo

por Helena Cuesta

Extractos de la conversación grabada el 16 de junio de 2008 por José Manuel de Prada-Samper.

A mediados de junio de 2008, tuve la suerte de conocer a Marlene y Kapilolo, que venían de Suráfrica para participar en el Maratón de Cuentos de Guadalajara. Pasaron unos días en Barcelona, así que también aquí pudimos disfrutar de sus cuentos y de sus historias.

En los días que compartí con ellos, y con José Manuel de Prada-Samper, folklorista y estudioso de los cuentos bosquimanos, pude escuchar muchas historias y ver la vida con otros ojos y otro ritmo.

Kapilolo Mario Mahongo, nació en Angola en 1952, es un bosquimano !xun. Según nos contó, «Kapilolo», un tipo de junco que crece a la orilla de los ríos, es su nombre tradicional y él es el cuarto miembro de su familia que lo recibe; su hijo es el quinto. Mario es el nombre que le impusieron los portugueses. Y Mahongo es la adaptación fonética bantú de un término !xun que significa: "aquel capaz de saciar la sed". Su nombre es así porque, cuenta él, "con el kapilolo (junco) se hace un silbato, con el silbato atraes al antílope. Matas al antílope y tras comerte la carne tienes sed, con lo cual te ves obligado a beber agua, y la bebes con el propio junco; ese es el sentido de mahongo". Como dicen los indios cree del Canadá, "decir el nombre es comenzar la historia".

Kapilolo, sueles decir a menudo, como fórmula de cierre de un cuento o de una historia: "la historia camina hasta aquí", pero **¿desde cuando caminan las historias?**

Las historias se transmiten cuando una generación muere y nace otra generación. Es la forma que tenía la gente de antes de aprender. No sabían leer y escribir y las historias eran su educación.

La transmisión de los conocimientos era, por lo tanto, oral, pero **¿todas las historias tenían una finalidad educativa?**

Casi todas las historias tenían un significado educativo y le decían al niño cómo tenía que comportarse. Las historias servían para explicar cómo funcionaba la vida. Nos planteaban preguntas sobre cómo funcionaban las cosas. Por ejemplo, las historias de caza servían para explicar la manera de cazar y también para compartir la experiencia de la caza con quienes no cazan, como las mujeres.

Otras historias eran de advertencia para los más jóvenes, para que supieran cómo vivir con la naturaleza y con otros seres humanos, para avisarles de los peligros.

Cuando los niños eran pequeños oían muchas historias y cuando eran mayores iban al veld (a la sabana) a experimentar todo lo que habían aprendido.

Hoy pienso que las historias eran la forma que tenía Dios de enseñar a los seres humanos a vivir en la tierra. Creo que eran nuestro sistema educativo.

Hay muchos grupos de bosquimanos diferentes, pero todos **cuentan historias en torno al eland (el más grande de los antílopes) muy parecidas**, ¿no es así?

Matar a un eland era indispensable para ser considerado un cazador. No te podías casar hasta no haber matado uno, porque eso significaba que podías mantener a tu familia.

¿Vivíais de la caza?

El veld era nuestra tienda, la gente que tenía fuerzas suficientes iba a buscar alimentos en ella. El padre y la madre iban a buscar alimentos (a cazar y recolectar). Pasaban todo el día en el veld para poder proveer a su familia de comida. Los jóvenes y los viejos se quedaban atrás. Había mucho tiempo que llenar.

Entonces era cuando se contaban historias...

En el campamento quedaban sólo los más jóvenes y los más ancianos. Era en ese momento cuando buena parte de la educación tenía lugar. De esta manera, se transmitían muchos conocimientos de los más ancianos a los más jóvenes.

¿En algún momento especial del día?

Por ejemplo, a mediodía, cuando hacía mucho calor, se sentaban debajo de un árbol y ¿qué hacían? Contaban historias. Porque realmente era eso lo que tenían que hacer. Ese era el lugar de aprendizaje.

Y al anochecer, cuando los padres regresaban, se sentaban alrededor del fuego. Era allí donde la generación intermedia traía historias de lo que había pasado cuando habían estado en el veld buscando comida, explicaban cómo había tenido lugar esa búsqueda. Eso era importante para la educación porque era todo lo que tenían. En ese espacio, al anochecer, era cuando todas las generaciones se unían y compartían historias.

Por otro lado, había épocas en las que la gente se reunía porque había más recursos, como en el momento en que salían las flores. La gente se encontraba entonces en lugares concretos y cuando se despedían se decían unos a otros "te veré aquí el año que viene, en la época de las flores".

Así fue hasta que tuve 10 años. Cuando yo era adolescente, la gente empezó a cultivar.

Oíste las historias, por lo tanto, de tus mayores. **¿Y tus padres, te contaban historias?**

Mi padre no era un narrador. Era un hombre bastante callado, bastante tranquilo. Pero mi madre sí era una narradora.

¿Cuántas personas solían conformar una comunidad?

No había cifras fijas, pero, en general, se movían en grupos de cinco y treinta personas, eso era lo normal. Nadie, en ninguna circunstancia, se desplazaba solo, porque no se podía sobrevivir.

Aunque la manera tradicional de vivir fuera nómada o semi-nómada, **¿Teníais historias vinculadas a lugares concretos?**

Sí, a veces se daba el caso, cuando el grupo estaba viajando, que un anciano no podía seguir y se quedaba atrás. Luego el grupo volvía a pasar por aquel lugar y el anciano ya no estaba. Entonces se contaba la historia de que en aquel lugar a un anciano que no había podido seguir al grupo lo había devorado un león.

O también podía ocurrir que alguien no pudiera continuar el camino y se quedase al pie de un gran árbol. Cuando el grupo volvía encontraba solo los huesos. Entonces, el lugar, recibía el nombre de la persona que había muerto allí.

Si una persona descubría una charca, se le daba su nombre a aquel lugar.

Era la manera que teníamos de dar nombre a los lugares que había en el paisaje.

Ahora no vivís de esta manera tradicional, las historias estaban muy vinculadas a ella, sin embargo, las historias continúan vivas.

En aquel tiempo la atmósfera para la transmisión de las historias era muy amistosa. Hoy ya no es tan propicia y, por eso, tenemos que buscar otras formas para hacer que las historias pervivan.

Todos los que hemos oído a Kapilolo contar las historias en su lengua hemos podido apreciar que, desde luego, las historias perviven, siguen teniendo fuerza y una gran capacidad de crear imágenes.

Puede que nosotros no necesitemos salir a cazar elands o a recolectar los frutos y hierbas que crecen en el veld, pero seguimos formando parte de esa siguiente generación que necesita crecer escuchando historias

Por mi parte, les agradezco, sobre todo, que hayan sido capaces de ampliar nuestro campo de visión y llenarnos los oídos con sonidos nuevos. Las conversaciones fueron largas y divertidas porque muchas veces Marlene traducía del afrikáans al inglés, y José Manuel lo hacía del inglés al español. Pero los idiomas no son barreras infranqueables, sino puentes que nos unen.

Es muy posible que Marlene y Kapilolo regresen a Barcelona en el mes de abril de 2009 y espero que todos podamos volver a disfrutar con ellos de sus cuentos, de sus historias y de la música de sus palabras.

Mientras tanto, y si queréis leer historias y cuentos bosquimanos, os invito a leer La niña que creó las estrellas, de José Manuel de Prada-Samper, publicado por Lengua de Trapo y visitar: <http://www.kalaharipeoples.net/>

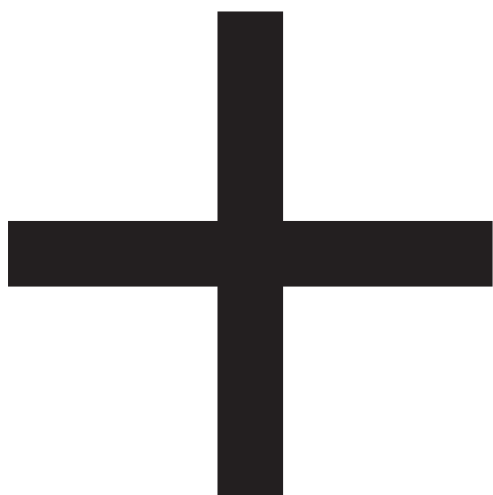
La llista bull

per Blai Senabre

Imaginem que la Llista és una gran olla, no un d'aquests "Turbomix" moderns on tu sols fiques els ingredients i ell t'ho fa tot, no, em referisc a una olla, perol, caldera, tupina, calderona o marmita de les de tota la vida, de les grans, de metall, on van posant-se els ingredients i l'aigua, i l'aliment es cou a foc lent, a poc a poc, remenant de tant en tant, rectificant de sal, afegint herbes i condiments per donar-li gustet, un puntet de picant, un xorret de vi... Sí, m'agrada imaginar que la llista és la gran olla virtual de l'ANIN on tots nosaltres anem aportant ingredients per a fer la "Sopa de pedres".

Clar que quan hi ha massa gent que fica mà a l'olla, de vegades costa més d'encertar el punt, o mos passem de picant o fem curts de sal, però al final, rectificant, afegint o traient, se li troba el punt just que ens agrada. I és que ja ho diu la dita: "amb paciència i una canya tot s'apanya". I parlant de dites, gràcies a una demanda de la Jordina Biosca, van circular unes quantes dites curioses i divertides dels pobles catalans.

I ja ficats en matèria, faré un repàs a lo més destacat que ha passat per la llista des de l'últim número. Ha hagut una miqueta de tot, bo i menys bo.

Com que sóc positiu, començaré per lo bo: es va començar a muntar la **festa del X aniversari**, es van rebre idees i es va oferir gent per ajudar, i passada la festa, als que no hi vam poder anar se'ns van fer les dents llargues llegint els comentaris i veient les fotos. Fantàstic. També es van coordinar les anades al "**Riu de contes**" de Sort i a la "**Festa dels lectors de Cavall Fort**" a Vic. Però no tot lo bo va ser "feina", no, també ens hem assabentat d'unes quantes curiositats algunes de les quals podrien entrar dins l'apartat d'efemèrides, com és el cas d'una **data d'aniversari** que diuen que va fer enrogir a l'homenatjada conforme anava rebent les felicitacions.

Seguint amb les coses curioses, hem sabut que **Met** és un delinqüent d'urbanitat (ves a saber que cony és això) i que la **Sessi**, el nom de la qual ve de Sessi, té més noms, això sí, rars, però deu de ser algo familiar ja que

a un ex seu li passava quelcom semblant. La **Martha** ens va regalar una reflexió estiuenca d'eixes que dius: xato, agafa una cerveseta ben freda, senta't, llig i pensa, que l'escrit s'ho val. I parlant de llegir, tota la comunitat aninera va saber de certes

difficultatsimancanceslectovisualdiòptriques

d'en **Xavi** que gràcies a la ràpida i efectiva intervenció del **doctor Alcoy** van ser solucionades aplicant la tècnica juasjuas carlesalcoy v.2.0 lletraenormeversiógmail i negretav.3roigsang. Però tranquil, Xavi que no estàs sol, a la Sessi també li passa últimament. Esperem que això no s'encomane i vaja a més però per si de cas, aprofitarem el **dia de l'assemblea**, el **13 de desembre**, dia de Santa Llúcia, per fer-li una sentida pregària.

També hem sabut de coses gratificants com els **premis** a llibres publicats per la **Roser Ros i companyia** i el premi Butaca 2008 atorgat a l'espectacle **Ovni de Jordi Palet**.

I com he dit al començament, també han passat per la llista coses menys bones, per un costat, la **no celebració enguany de la Mercè de Contes**, va ser com si algú obrira el foc al màxim i l'olla començara a vessar i davant d'això el ventall de reaccions va ser, com calia esperar en la condició humana, diversa, ampla i variada, passant de l'histerisme i les manotades a tort i a dret a la tranquil·litat assossegada del no passa res, quan una porta es tanca una altra s'obre. Però aquesta vegada la porta no s'ha tancat sinó que està entornada i segurament l'any que ve es tornarà a obrir i correrà l'aire fresc. A més a més, aquesta notícia va encetar un debat molt interessant al voltant de la professionalitat dels narradors que seria interessant reprendre en algun moment. L'altra cosa menys bona però altament preocupant ha sigut l'**anul·lació i ajornament de dues activitats de formació**. Aquests fets han passat quasi desapercebuts per

la llista, amb poques reaccions i comentaris, però pensant-ho bé crec que és millor aixina ja que si els de l'informe "PRISA" s'assabenten de la nostra falta d'interès per les activitats formatives, Catalunya encara baixarà més en la classificació.

Potser se'm queda alguna cosa al tinter però el que està clar, i supose que ningú ho dubtarà, és que la llista de l'ANIN bull i des d'ací us animem per a que seguim afegint-li ingredients i fent-la bullir per aconseguir moltes més "Sopes de pedra" que ens alimentaran i nodriran en aquests temps de "crisi". ■

es cou a l'ANIN

La Festa dels 10 anys

Escolta! Que hem fet 10 anys!

per Laura Rodríguez

Un bon dia asseguda davant l'ordinador, repassant tot aquell reguitzell de correus electrònics que envaeixen la teva pantalla dia rere dia, vaig descobrir-ne un que va fer que deixés estar el ratolí, que em posés còmode a la cadira i que deixés enlairar els meus records:

L'ANIN fa el seu desè aniversari.
Volem fer una festa

De cop i volta, amb aquelles línies varen aparèixer un munt d'instants, d'imatges, d'històries que dormien al fons del meu cervell. Vaig recordar ràpidament la primera reunió que vaig assistir, al Museu Etnològic, de la qual vaig sortir amb la sensació que eren tots i totes una colla de bojos maravellous. També vaig notar com em pujava per les cames la il·lusió i l'empenta de les primeres Mercès, Laies, Nits de Reis.... Les feinades dels Contes Emergents! Vaig mirar els prestatges de la meua biblioteca i vaig poder reconèixer els llibres que hi havien arribat gràcies a recomanacions de les narradores i els narradors que havia anat coneixent al llarg dels deu anys de vida de l'ANIN. Darrera de cada portada d'àlbum il·lustrat vaig trobar un somriure, un timbre de veu, uns ulls brillants, una forma de narrar la vida. I aquí estava el secret de l'ANIN! Aquí, guardat entre els meus llibres, les meves fotos, les meves narracions... El gran secret d'aquesta associació rau, ni més ni menys, en les persones que la conformen.

Un moment! Un moment! M'estic posant sentimental? Uf! Per a una persona com jo, això costa de reconèixer. Doncs sí, m'estic posant sentimental i m'encanta!

Però bé, seguim amb la història original. Ens havíem quedat en aquell correu primigeni que parlava d'una festa i us he de confessar que, al cap d'uns dies, l'Esther Subias me'n va fer arribar un altre amb un contingut molt més inquietant. La síntesi venia a dir:

Ens ajudes a muntar la festa?

Cada cop que m'arriba una proposta d'aquestes des de la junta de l'ANIN em pregunto: Com saben aquesta gent que no els sé dir que no? De fet, sempre m'ho pregunto i mai no m'ho responc. Aquest cop tampoc ho vaig fer.

Ens varem posar mans a la festa. Com ho podríem celebrar? I si lloguem el Palau Sant Jordi i fem una macro-narrada? I si sortim pels carrers de Barcelona disfressats de Caputxetes i Llops? I si totes les noies ens adormim als parcs públics i tots els nois ens desperten a petons? I si... Bé, com podeu suposar se'ns van acudir milers de bogeries, però amb aquesta vena artística que tenim ens oblidàvem d'un tema important: per una vegada a la vida, què ens importarà el públic, si la festa és per a nosaltres.

I aquí sí, aquí va començar a rutllar el tema. Varem buscar un local íntim i agradable on ens oferien bon menjar i

bon vi, varem rescatar dels nostres arxius personals aquelles fotos que testimoniaven aquests deu anys, varem ajuntar uns quants cedés i varem posar en marxa l'equip de so i, amb tot preparat, vàrem arribar a la conclusió que la millor festa possible seria aquella en la que poguéssim trobar-nos i xerrar de les nostres coses, ballar, acollir als nouvinguts, recordar i posar-nos una mica cursis sota l'efecte del vi.

I així va ser. A mi em va tocar la part dels "guateques" que ningú no volia fer: la de posar la música. Però en aquest cas va ser la millor oportunitat per tal de poder gaudir d'una llotja privilegiada des d'on poder observar. Us ho cregueu o no, ens van servir uns canapès impressionats amb la màgica capacitat d'interrompre aquells cercles íntims que es creen a les festes que rutllen, vàrem recordar cançons de quan érem joves i ens vàrem explicar batalletes de totes les "mogudes" en les que havíem participat, ens vàrem embadalir amb algunes de les fotos mida gegant que apareixien a la paret del restaurant com si haguéssim convidat al projeccionista de "Cinema Paradiso", vàrem trobar a faltar a aquells que no havien vingut i els vàrem criticar una mica.

Ja ho sé, ja ho sé, aquesta no és la part interessant de la festa. Ja sé que tots i totes voleu saber allò que s'explica baixet i en secret. Doncs... Allà va! Hi va haver qui va ballar amb algú nou, i van desaparèixer; hi va haver qui es va passar amb el vi, i va mostrar una altra cara de la moneda; hi va haver qui va lligar, i ens va deixar amb la incògnita de saber-ne

més; hi va haver qui va seguir la festa i que no ens ha volgut explicar més.

N'hi va haver per tots els gustos, però jo només vaig sortir amb una idea al cap: Cada cop que miri els llibres de casa, les fotos, els projectes.... cada cop, recordaré un munt de gent que m'ha demostrat la importància de l'amistat, de la paraula i d'una festa memorable.

Per cert, qui s'anima a fer
una festa d'aniversari cada any?

Jo ja tinc la música a punt!

es cou a l'ANIN

Contes amb l'AFANOC

Crònica del primer dilluns amb el PROJECTE ANIN-AFANOC

per Mon Mas

Quan l'Anna Gabernet la repassada Mercè em va explicar el projecte d'ANIN amb l'AFANOC (associació de nens amb càncer) a l'hospital de la Vall d'Hebron, a mi se'm va posar la pell de gallina (síntoma que el que m'expliquen o em proposen m'emociona o toca dins meu quelcom que em fa txam-txam). A més a més quan va afegir que tant en Blai com ella havien pensat en mi perquè formés part de l'equip de narradors/es de l'hospital, encara se'm va esborronar més la pell. I sense ni pensar-ho un moment, vaig acceptar.

El meu coneixement sobre el tema del càncer era gairebé nul. En tenia nocions, el que t'expliquen, el que sents, el que llegeixes... però no havia treballat mai amb un col·lectiu com aquest ni m'havia tocat de prop aquesta malaltia. Mireu, tot el que era desconeixement ara és un curs intensiu, per aprovar amb nota.

Anava a cegues, acompanyada per l'emoció i amb el mapa del metro per no perdre'm.... i allà m'esperava l'Anna, el primer dilluns d'hospital. Vaig començar a conèixer què feia AFANOC i als voluntaris i voluntàries que acompanyen les nenes i els nens tant a l'hospital com a casa seva i els ofereixen un somriure, un joc... treballen activitats destinades a ampliar d'estímul els nens i les nenes ingressats, i d'esperança als pares.

Vaig memoritzar els passadissos, escales i portes per arribar a la planta on el primer que et trobes és un Xukli, personatges creats per Roser Capdevila, l'autora de "les tres bessones" i Dani Freixa, arquitecte. Aquests personatges m'explicava l'Anna, xuclen la malaltia dels infants i adolescents afectats de càncer, i també els mals rotllos dels familiars.

Em va explicar el projecte d'AFANOC, que ofereix serveis com el voluntariat, l'assistència psicològica, treballadora social, sortides i colònies, sala multimèdia, biblioteca, neveres, taquilles, festes tradicionals, sales de pares, sala de jocs, tallers i pallassos. Aquí entrem nosaltres, a la sala de jocs, on cada dilluns hi ha programats contes, contes i més contes, i a les habitacions on la mainada que no pot sortir rep la nostra visita i el nostre conte. Us puc assegurar que estava absolutament "cagada" a mi tanta bata blanca em fa un xic de por.

Tot aquell primer dilluns vaig fer d'observadora, a familiaritzar-me amb l'espai amb el piiiirrr de les bombes de químiu, a les entrades de les infermeres, al no vull i a l'ara no... us puc assegurar que va ser una sobredosi d'informació i sensacions que em va costar tota la setmana digerir.

Però tornava a ser dilluns i som-hi que no ha estat res i aquesta vegada tot em feia encara més por, però a poc a poc i bona lletra aprens i te'n pots sortir. I així ha estat... veus tant, sents tant.... que creixes, us ho asseguro. I ara som tres, en Blai, en JoseLuís i jo i els dilluns som allà i segur que tots tres seguirem creixent. ■

es cou per aquí FIRA MÀGICA

por Helena Cuesta

La FIRA MÀGICA de SANTA SUSANA se viene celebrando desde hace 9 años el fin de semana previo a la nit de Sant Joan

Actualmente se ha convertido en uno de los eventos culturales y turísticos más importantes de la comarca del Maresme y está abierta a distintos ámbitos.

Entre ellos destaca, sobre todo, la magia: con espectáculos de calle, ilusionismo, magia de cerca, etc. durante los días de la feria. Pero, no solo eso, las calles, jardines y escenarios de Santa Susana acogen también otras propuestas interesantes: la **Noche poético-mágica**, el espacio dedicado a la **Salud Natural**, la **FiraClown**, **Exposiciones**, **Arte postal**, **Lectura de Oráculos**, **Música** e incluso una muestra de **Artesanía**.

Entre todas estas actividades han contado, casi desde el inicio, con un espacio para los cuentos y la **Narración oral**, le preguntamos a Àngel Sánchez, director de la Fira Màgica, como funcionan los cuentos en el contexto de la fira:

La Fira tiene entre sus objetivos el difundir la tradición mágica oral. Estamos convencidos de que detrás, entre medio y ocultas tras las palabras de los cuentos y narraciones, leyendas, dichos mágicos... hay una verdad que nos conecta con la esencia del ser humano y de la vida comunitaria.

Casi todas las ediciones hemos programado cuentos y narraciones fantásticas, mitos, etc. variando el formato y la ubicación de los mismos dentro de la programación, pero siempre haciendo un esfuerzo por acercar y facilitar la interrelación y la escucha de los mismos.

El próximo año será la 10ª edición y aprovecho desde aquí para invitaros a participar...

es cou per aquí

EN VEU ALTA

per Jordina Biosca

Directora i programadora del FESTIVAL DE CONTES I NARRACIONS
PER A ADULTS A L'ALT PENEDÈS EN VEU ALTA (EVA).
www.enveualta.com

El festival de contes i narracions per a adults EN VEU ALTA, (l'EVA) va néixer a l'Alt Penedès ara fa quatre anys, a mitjan del 2005, any en què es va fer la seva primera edició. Quina és i era la voluntat del festival? Primerament, la de divulgar la narració oral, fer-la arribar al màxim de públic possible i no només a les poblacions més centralitzades i culturals de la comarca sinó a la comarca sencera. Per aquest motiu, es van programar i es programen anualment entre 14 i 16 actuacions en 10 dies, i amb una mitjana de 9 municipis participants on es fan actuacions en nuclis o barriades de totes dimensions: des de la capital de comarca, Vilafranca, amb uns 37mil habitants fins a espais deshabitats o petits nuclis de just 200 ànimes.

En aquestes 4 edicions, hi ha hagut moments de tot: a nivell artístic, val a dir que ha estat molt agraït, que hi han passat un total de gairebé 60 narradors amb espectacles de música, de màgia, de jocs... Que ens han portat històries d'arreu i amb estils i intencions ben diferents, i que d'entre la varietat, s'ha trobat si més no al meu parer, el que és i no és un narrador segons certs conceptes establerts i qui és o qui no és un bon comunicador al marge o no de saber contar. Entrar a filar prim en aquest

tema, però, ara mateix no és la intenció, tot i que potser seria una bona excusa i un bon motiu, per a un altre escrit... Val a dir, també, que cada cop més i en cada una de les edicions que s'han fet, s'han temptejat diferents maneres de narrar i d'explicar coses, i que no ens hem centrat exclusivament en el que genèricament parlant, potser el gran públic entendria com a narradors: hi ha hagut apartats musicals amb cançons amb fil conductor narratiu, hi ha hagut gloses improvisades, hi ha hagut tendències més monològiques que no pas estrictament narratives...

En definitiva, una mica de tot i un bastant d'estils que fan qüestionar i pre-

guntar-se si la narració té una definició exacta, si s'acaba en algun punt concret o simplement, s'uneix en un altre punt provinent d'una altra banda per fusionar-se i esdevenir, en una línia molt fina i poc definida, seguida d'alguna altra cosa...

Voldria, a part, fer incís en l'apartat econòmic d'aquesta mena d'actes. Les subvencions, d'entrada, no estan mai descartades, però si que faria èmfasi en el fet de no haver sempre de dependre únicament de les institucions públiques per tal de poder finançar aquesta mena d'esdeveniments. Si més no, no haver de comptar exclusivament amb una sola font d'ingressos i intentar diversificar els esforços i les entrades econòmiques al màxim possible.

Des del primer dia, el festival EN VEU ALTA va optar per la diversificació de poblacions i per tant, per la diversificació d'ajuntaments, entitats i empreses que poguessin col·laborar en cada un dels actes. Això evidentment, si tenim en compte la participació de 9 municipis de mitjana en cada edició, multiplica directament per 9 el treball de contactes, reunions, acords, produccions i contractes, però al meu parer, assegura una permanència continua d'aquestes i d'altres poblacions (encara que sigui bianualment) i és un motor continu que encara que perdi una de les seves baules, en té suficients per a seguir en marxa i deixar, a part, nous espais per a altres incorporacions.

No m'allargo més. Som molts que des dels propis territoris, portem a terme activitats d'aquesta mena: voldria des d'aquí, fer una crida a la unió d'esforços, a mantenir viu un espai físic narratiu a través de les nostres pròpies xarxes virtuals. Que quan a l'Alt Penedès obrim la programació de l'EN VEU ALTA, es trobin amb la programació, d'Altea, de Vic, de Terrassa, del Harlem, d'Arenys, de Torredembarra i tants altres... Demano no quedar-nos només amb els nostre territori i amb el nostre públic sinó divulgar i divulgar-nos, més enllà de casa nostra. ■

es cou per aquí

Me encantan los ríos. Siempre me han parecido un misterio de fertilidad y abundancia. Este gusto me viene de cuando era niña. Por aquel entonces, tenía una amiga canadiense con la que compartía algunos juegos. Un día la llevé hasta un lugar donde corría un hilo de agua entre piedras y le dije: —¡Verás como soy capaz de saltar este río! Ella se echó a reír. No era para menos. Sus ojos habían navegado por las orillas del San Lorenzo, allá en Montreal, un río que no habría podido saltar ni con la mirada, pues sus aguas se perdían tras la orilla del horizonte, como si se tratase de un mar. Recuerdo la carcajada de mi amiga. Recuerdo mi imaginación desbordada. Recuerdo que precisamente entonces nació mi afición por los ríos.

Desde ese día, dediqué mi tiempo libre a capturar trazos azules en los mapas, a viajar por el placer de descubrir corrientes nuevas y estaba tan sumergida en esta tarea que, incluso por la noche, para conciliar el sueño, enumeraba los cauces que había conseguido retener en mi memoria, desde el Tambre hasta el Orinoco, desde el lecho más profundo hasta el manantial más humilde.

Orgullosa de mi sabiduría fluvial, creía dominar todas las cuencas, cuando mi vanidad se vio desbordada por una noticia: la existencia en el Pallars Sobirà de un río desconocido. Intrigada decidí acercarme a Sort, el lugar donde, según me habían informado, nacía. Mi primera sorpresa me asaltó al llegar a la villa, encontrar el cauce del río y comprobar que estaba vacío. La segunda me invadió, cuando, decepcionada por el hallazgo, cerré los ojos con rabia y escuché un murmullo arrullador como el del agua. No me lo podía creer. Se trataba de un fluir indefinido, lento, intermitente, que poco a poco iba creciendo hasta precipitarse en mi interior con la fuerza de una cascada. Abrí los ojos. En medio de la cuenca seca, había un grupo de personas. Me sentí arrastrada por su presencia, me senté junto a ellas y escuché. No tardé en darme cuenta: entre aquella gente crecía una corriente continua que desembocaba en una historia y luego en otra y en otra... hasta inundar por completo de palabras el cauce vacío y las calles y las plazas....

—¿Qué es esto?, pregunté asombrada.

—¿Qué va a ser? Pues el Riu de Contes.

Festival Riu de contes

por Charo Pita

Me habría gustado lanzar una carcajada, como había hecho mi amiga hacía ya tanto tiempo, pero no pude. Al igual que el San Lorenzo, aquel Riu de Contes me pareció imposible de saltar, así que cuando me llegó el turno, siguiendo el curso de la crecida, salí a contar una historia.

Era la primera vez que me sentía parte de un río.

A tod@s lo@s amig@s que abracé en Sort. Al paisaje del Pallars Sobirà. A las personas que nos brindaron sus oídos y sus cuentos. A las conversaciones surgidas a lo largo del festival, en la biblioteca, en el Parc del Riuet, en las noches, en los bares, en las plazas... A quienes con su esfuerzo organizaron este festival, fuente caudalosa. Gracias por poder estar. ■

es cou per aquí

Trobada de contacontes dels Països Catalans

per Imma Pujol

Enguany ja fa dotze anys de la 1a Trobada de contacontes. I d'aleshores ençà ja en portem set!

Encara recordo la conversa telefònica amb la Isabel Reynal, ànima de les dues primeres trobades, qui des de la Regidoria de Cultura de l'Ajuntament del Pont de Suert em convidava a participar en aquella primera trobada que havia de tenir lloc el 14 de setembre de 1996. La proposta era d'allò més engrescadora: durant una jornada narradors vinguts d'arreu dels Països Catalans contarien contes per a xics i grans en diferents espais de la vila. A més a més dels contes, també hi hauria un espai adreçat a la reflexió i a l'intercanvi d'experiències entre els narradors.

No em vaig fer pregar gens ni mica i el dia assenyalat vaig fer cap al Pont de Suert. Jo i deu narradors més: la Montse Bassolas (Maresme), el Jaume Centelles (Barcelonès), el Carles Cano (País Valencià), la Mercè Escardó (Vallès Oriental), la Sònia Fernández (Vallès Oriental), el Lluís Ganduxer (Barcelonès), el Ferran Martín (Barcelonès), l'Àngels Ollé (Tarragonès) i la Roser Ros (Barcelonès).

Com bé deia el programa de mà "...explicar contes necessita dues coses imprescindibles: els narradors i els qui els escolten. La primera ja la tenim i la segona depèn de tots nosaltres ..." I així fou, la 1a trobada va tenir una bona acceptació entre els vilatans i van convertir-la en tot un èxit. Per als narradors també ho va ser, sempre resulta enriquidor tenir l'ocasió d'escoltar els contes i experiències d'altres companys.

Per a aquella vila organitzar aquella primera trobada va comportar tot un esforç de coordinació i vam haver

d'esperar dos anys més per rebre de nou la invitació per a participar en la que seria la segona trobada. La filosofia era la mateixa, es va convidar altres narradors i es van ampliar actes en d'altres espais. Com sempre en acabar la jornada vam marxar tristos però amb l'esperança que ben aviat ens tornaríem a retrobar al Pont de Suert.

Però els anys van anar passant i tot semblava indicar que aquelles dues flors no farien pas estiu. Fou l'any 2002 quan vaig pensar en la possibilitat de traslladar la trobada en algun altre indret dels Països Catalans donant continuïtat a aquelles dues edicions que van néixer amb tanta empenta. El primer pas fou comunicar la meua intenció a la Isabel i després a la Regidoria de Cultura de l'Ajuntament del Pont.

Vaig posar fil a l'agulla i vaig plantejar aquesta opció a l'Ajuntament de Torredembarra (Tarragonès), que van acceptar de molt bon grat la proposta. Vull agrair en aquest punt el suport, l'ajut i empenta d'en Jordi Colomer, persona sovint a l'ombra de molts projectes compromesos amb la llengua i cultura del nostre país, qui em va esperonar a dur a terme aquest projecte al municipi torrenc.

L'any 2003 Torredembarra prenia el relleu al Pont organitzant la 3a trobada de contacontes amb molta il·lusió i ganes. Aquella tercera edició veia la llum el 9 i 10 de maig gràcies al regidor de cultura torrenc, Gerard Ciuró, al suport del Consell Comarcal del Tarragonès i a la col·laboració d'ANIN.

La filosofia, que es podia resumir en cinc punts, es mantenia i reforçava: 1—fer conèixer i recuperar la tradició rondallística catalana, 2— recuperar i enfortir l'oralitat,

3— recuperar l'antiga tradició de contacontes, 4— difondre la cultura i llengua catalana, 5— oferir un punt de trobada entre professionals.

A diferència de les trobades anteriors s'augmentaven el nombre de dies i el nombre d'actes ampliant-los a diversos públics (avis, escolars, adults, públic familiar..) i a nous espais (escoles, instituts, residència d'avis, biblioplatja, places, castell...) sempre cercant d'implicar el màxim de torrencs en tots els actes programats. Sense oblidar-nos mai d'adreçar un petit espai a la reflexió convidant especialistes de la talla de la Carme Oriol, l'Àngels Ollé o en Joan Soler i Amigó. Tot i això, el comentari general entre els narradors era la manca de més espais de reflexió i d'intercanvis d'experiències. Aspecte a tenir en compte en les properes edicions.

I van anar passant els anys i la trobada tornava puntual el mes de maig intentant sempre de convidar als millors narradors i especialistes de la matèria dels Països Catalans. En cinc edicions van passar per "la Torre" (com l'anomenen els seus vilatans) més de 50 narradors vinguts d'arreu: des de Salses a Guardamar i de Fraga a l'Alguer. Perdoneu-me que no us citi a tots però sí que vull recordar el pas per la 6a trobada de l'estimada i malaurada companya Yolanda Sin que els qui no la coneixíem vam tenir l'oportunitat de gaudir dels seus contes i de la seva afectuosa companyia.

Trobada rera trobada el Patronat de Cultura de l'Ajuntament feia un esforç per millorar-la cercant la implicació de tot el poble i fins i tot dels pobles veïns. D'aquesta manera l'any 2005 s'afegeix a la trobada el poble de la Riera de Gaià i dos anys després el llogarret fortificat de Ferran, proper a Altafulla.

I ja sabeu la dita que diu "De mica en mica s'omple la pica" i fou així que la trobada de contacontes esdevingué tot un clàssic i un referent per a Torredembarra i els pobles del voltant. Tot i amb això, la nostra intenció era que el ressò mediàtic d'aquesta trobada hagués estat molt més gran i no hagués quedat reduït únicament a l'àmbit local. Malgrat tot, trobades com aquestes han estat l'artífex per a l'establiment de nous lligams professionals i personals amb narradors d'arreu del nostre país.

Enguany la 8a trobada no ha arribat a veure la llum. El canvi de color polític al consistori torrenc ha estat probablement el factor cabdal que ha influït a l'hora de deixar d'apostar per un acte com aquest compromès amb la llengua i la cultura de tots els Països Catalans. Però d'una cosa n'estic segura, es tornarà a fer en qualsevol altre poble o vila del nostre país que la vulgui acollir: a Sueca, a Palma, a Vic, a Perpinyà, a Mequinensa, a Andorra o a l'Alguer...

es cou per allà

Un dralha per viure

per Patric Rochedy i Jaume Viladric

Al Llenguadoc hi ha hagut durant la primera setmana d'agost, una curiosa experiència: una trentena de narradors i narradores han anat de poble en poble, tot fent una caravana, intercanviant narracions per allotjament; com els nòmades, com la gent de circ, com els joglars, com feien temps ha gran quantitat de companyies ambulants de teatre i titellaires per aquest món.

En Patric Rochedy, que n'és l'ànima del projecte, em comenta satisfet i cofoi quines són les sensacions que més els han marcat: Primer de tot, gràcies. Gràcies per acollir-nos, a nosaltres, els trenta narradors i el seu equip tècnic.

Nosaltres, narradores i narradors d'una desena de cultures diferents (francesa, belga, congolesta, italiana, libanesa, algeriana, occitana, irlandesa-americana, espanyola, quebequesa...) hem decidit caminar pels camins a l'encontre dels qui tenen (o no tenen) l'ocasió d'escoltar la paraula del conte. La paraula d'aquests famosos avantpassats que van ser en països de llengua d'oc, els trobadors, i que encara ens guien. La seva paraula, una paraula

poètica i social, va ser la d'un compromís per a una societat justa, equilibrada, respectuosa.

Les paraules de Pèire Cardenal «S'ha tornat un ús honorar el ric i menysprear el pobre, i que faci més festins aquell que doni menys, i que es facin senyors els grans traficants i que s'esculli el traïdor i que es destitueixi el just» ressonen en nosaltres, però també les de Vesc d'Ussel i de Maria de Ventadorn «Us preguntaré si la dama ha d'actuar amb peu d'igualtat amb el seu amic així com ell ho fa amb ella...vos reconeixereu que són iguals i que l'amant no deu res a l'altre si no és per amor, entre dos amics no hi ha d'haver un superior a l'altre».

Però els pastors dels quals seguim els dralhes (els camins) són també els nostres padris. Durant molt de temps, els seus camins van ser camins que els proscrius de tota mena i de tot arreu prenién per fugir i anar a terres més hospitalàries, terres obertes al pensament i a la paraula diferent. I els pastors, gent de la natura, també van ser ben sovint aquells que van oferir ajuda i assistència als que fugien, sense importar-los la vida d'aquests vianants furtius. Volem que aquests dralhes que manllevem siguin camins de resistència, enlloc de camins d'exili. Camins de creació, camins de propostes i us convidem a deixar l'emprenta de les vostres passes en aquests camins de vida.

Nosaltres, narradors i narradores que hem emprès aquesta marxa, som aquí per contar-vos aquestes històries, aquests contes que ens importen i que expliquem amb el cor a la mà. No som aquí només per fer somiar, som aquí per tornar a donar a cadascú la seva paraula, ja que el conte és el nostre heretatge, la nostra memòria comuna, sigui quin sigui el nostre color de pell o el nostre nivell tecnològic. Ens toca a tots, a vosaltres i a nosaltres, crear en cada moment aquests actes humans, poètics i polítics, donar la mà a l'altre, no honorar el pobre i menysprear el ric però sí procurar que es posi fi a l'individualisme forassenyat, al regnat dels diners i de l'exclusió de l'altre, per donar lloc a una verdadera societat on cadascun dels seus membres pugui viure en pau i tranquil·litat amb el món que l'envolta.

La paraula del conte és portadora de la història que desperta, portadora de la vida del món, i aquesta vida, aquesta força és més gran que nosaltres i tenim el deure de fer tot el que sigui per ajudar-la a créixer. I és tots junts que ho aconseguirem. Bon vespre a tots i a totes! I bon vent sobre els dralhes de la vida!!

Per dur a terme aquest bonic projecte, que ratlla una filosofia de vida determinada, han hagut de demanar una bona ajuda econòmica. I els han sortit ajuts pertot, nombroses persones els han enviat

xeccs perquè trobaven magnífica la idea de la Marxa. dels contaires. En Patric afegeix que els bons resultats de les anteriors edicions (en porten dues) els han empès a programar-ne més. I ja en tenen fins al 2012: el 2009 a les Cévennes i les terres aveyronnaises; el 2010 els Pirineus i el País Basc; el 2011 d'Espanya al Marroc; el 2012 de Tunísia a Sicília.

Jo em pregunto si hi hauria algú que s'animés a exportar aquesta experiència per les terres de parla catalana. Ha de ser molt bonic veure aparèixer la caravana de contes prop de casa, havent tingut notícia de la seva arribada, i veure-la marxar, com feien els joglars de l'edat mitjana, després d'haver-se aturat en un temps en què qui mana no són els diners sinó la paraula i la màgia dels contes. Gràcies a tu, Patric.

es cou per allà

Kulimatji Project, Suráfrica

Kulimatji es una expresión de los bosquimanos !xun para decir
contamos nuestras viejas historias

por Marlene Winberg y Helena Cuesta

Los bosquimanos !xun son originarios de Angola en el sur de África, vivieron como cazadores y recolectores hasta buena parte del s.XX. Posteriormente y como resultado de un rápido proceso de aculturación, guerra y desplazamientos, los conocimientos y tradiciones orales de los San se vieron amenazados hasta temer por su desaparición.

"Nosotros —dice Marlene— con el Proyecto Kulimatji, en colaboración con el Instituto San de Sudáfrica y el Consejo tradicional de notables !xun nos hemos

y tradicionales. De este sentimiento compartido nació el proyecto Kulimatji. Decidimos grabar, aunque después no se hizo de la manera en un principio planteada, el folklore indígena San bosquimano. Reunimos a un grupo de ancianos y empezamos nuestro viaje.

¿Qué significa exactamente kulimatji?

La palabra kulimatji se hace eco de otra palabra San (bosquimana); kukummi que pertenece a otro antiguo lenguaje

sentamos y dibujamos las historias— en la arena o en cajas de cartón. Lo hacemos así porque la gente de más edad no conoce nuestro alfabeto. Los traductores y transcritores, que son más jóvenes, a menudo no entienden los antiguos dialectos !Xun sino es en un contexto general. Esta es la razón por la que tardamos mucho tiempo en registrar algunas historias.

Hace poco, conseguí juntar todas estas piezas y edité los relatos para su publi-

impuesto la tarea de registrar, traducir y publicar la literatura oral de los !xun, para que podamos recordar las historias cuando la gente mayor ya no esté con nosotros, para que las historias puedan continuar viajando en el viento".

Marlene, ¿cómo empezó todo esta idea del proyecto Kulimatji?

Hace más de una década, me senté en una tienda en el refugio de los San en el campo de refugiados de Suráfrica donde vivían los bosquimanos en Sudáfrica para hablar con el Consejo de Notables !xun. Compartíamos un gran amor: las historias. Y también compartíamos una gran tristeza: la posible extinción de muchas de esas historias antiguas

San, /xam. La palabra kukummi, que lleva más de un siglo extinguida, se usaba para describir el proceso oral de contar una historia, difundir noticias o relatar un acontecimiento. Los kukummi pertenecían a la cultura oral de aquellos que decían "Nuestras historias viajan en el viento".

¿Cómo registráis los cuentos? ¿Hay alguno ya publicado?

En estos momentos, en el 2008, hemos publicado varios libros y recogido unos cuantos relatos. He preparado a varios jóvenes para que recojan sus viejas historias. Lo hacemos con papel y boli, en ocasiones utilizamos una grabadora y, a menudo, dibujamos —literalmente, nos

cación. Ahora tenemos una antología de 30 cuentos que esperamos publicar el próximo año.

En breve, además, contarán con una página web —tal y como nos adelanta Marlene— "donde podremos compartir nuestro folklore con el resto del mundo", pero si alguien quiere contactarles puede hacerlo directamente escribiendo a marlene.winberg@absamail.co.za

Y ahora os dejamos con uno de los cuentos recogidos en el proyecto Kulimatji, traducido del inglés por José Manuel de Prada-Samper.

El pájaro Pam-Pam

Pensa era el mejor cazador de todo el Kalahari. Llevaba a casa animales gordos, y alimentaba bien a su familia. Sin embargo, Pensa estaba insatisfecho. Había un pájaro, el Pam-Pam, al que deseaba mucho capturar. Las plumas de la cola de este ave eran perfectas para sus flechas. Cada flecha volaría por el aire igual que un pájaro. Pero Pensa no lograba nunca atrapar al pájaro Pam-Pam. Pensa acudió al chamán de su gente. Le pidió ayuda:

—Por favor, dime cómo puedo capturar al pájaro Pam-Pam. Necesito sus plumas para mi arco y mis flechas. ¿Cuál es la mejor forma de atraparlo?

El chamán respondió:

—Ve y enciende una hoguera. Cuando todos los insectos escapen de tu fuego, atrapa el más pequeño de ellos. Haz una trampa y coloca dentro de ella el pequeño insecto. Él atraerá al pájaro Pam-Pam.

Pensa ignoraba que el chamán y el pájaro Pam-Pam eran amigos. Pam-Pam siempre visitaba al chamán. Los dos intercambiaban historias.

—Te lo advierto —le dijo el chamán cuando el pájaro Pam-Pam vino a verle—. Le he dicho al cazador cómo atraparte. Cuando veas una hoguera en el páramo, emprende el vuelo y aléjate. Tengo ganas de ver quién de vosotros ganará.

Mientras, Pensa inició su cacería del pájaro Pam-Pam. Se sentó en el páramo e hizo girar una y otra vez sus palos para hacer fuego. Cuando apareció el humo, sopló sobre la hierba que había alrededor de los palos hasta que apareció una llamita y ésta se convirtió en una gran hoguera. Los insectos se alejaron volando, pero Pensa logró atrapar a un saltamontes joven. Lo puso en su trampa. El jugoso saltamontes joven que había en la trampa de Pensa fue irresistible para el pájaro Pam-Pam. Decidió bajar volando y atraparlo en un instante con su afilado pico. Pensa oyó el grito del pájaro Pam-Pam.

—¡Pam-pam, pam-pam, pam-pam! —gritaba.

Pensa corrió hasta la trampa. ¡El pájaro estaba atrapado! El pájaro Pam-Pam imploró a Pensa que lo liberara.

—¡Ah, no! —dijo Pensa—. Hace mucho tiempo que quiero atraparte. ¡Hoy eres mío! Tus plumas harán que mis flechas vuelen por el aire, igual que tú.

El pájaro Pam-Pam chilló:

—Si me matas, cuando estas plumas se estropeen no habrá otras que puedas colocar en tus flechas, porque yo estaré muerto. Déjame libre, y te prometo que cada luna llena te daré plumas.

Pensa meditó sobre las palabras del pájaro Pam-Pam. Sí, admitió, es cierto lo que dice el Pam-Pam. Si lo mato ahora, ya no le saldrán más plumas. Pensa estuvo de acuerdo con el trato. Pero primero, arrancó varias hermosas plumas de la cola del ave. El pájaro Pam-Pam voló directamente hasta el lugar donde vivía el chamán, y le contó lo sucedido.

—Tje-the —se rió el chamán—. Veo que este asalto lo habéis ganado los dos. Pensa consiguió las plumas, y tú, la libertad. Pensa volvió a casa y fabricó flechas nuevas. Cuando la gente vio sus flechas, dijo:

—¡Oh! ¡Fijaos en este cazador! Lleva en sus flechas las plumas del pájaro Pam-Pam. Ahora cazará bien, y nos traerá la mejor comida. ¡Celebraremos un banquete!

Aquella noche, el chamán encabezó la danza que su gente bailó alrededor del fuego para celebrar el éxito del cazador, y la libertad del pájaro Pam-Pam.

A Pensa Manungu, un viejo cazador !xun, le encanta contar este cuento. Dice que nos habla de un cazador que aprende a compartir los recursos que le rodean. Si coges más de lo que necesitas, destruyes la abundancia de la naturaleza. Pero Pensa Manungu dice también que sus cuentos son para reírse y pasárselo bien; no todos oyen lo mismo en un cuento. ■

es cou per allà

PACIENCIA SANTA

por Juanan Rodríguez

A finales del mes de febrero, una llamada de mi buen amigo Albert Marques (larga vida al gran Ursus) me ponía en antecedentes de una invitación que él había tenido que declinar por motivos laborales para participar en el primer festival de música y narración que iba a tener lugar, ni mas ni menos, que en los campamentos de Refugiados Saharauis, sitios en territorio argelino.

A los pocos minutos, la narradora extremeña Mariola, codirectora de dicho evento, se puso en contacto con un humilde servidor y, tras apresurados trámites administrativos, a principios de marzo dio comienzo mi singular periplo, acallando las voces agoreras que alguna vez dijeron que contado cuentos no iría a ninguna parte.

Me encaminé, un tanto receloso, hacia un lugar de condiciones poco aptas para el común devenir de la vida de los hombres; a unos campamentos cuyas condiciones desconocía, acogido por el pueblo saharai que vive de ayudas internacionales. A alguna parte desde luego llegué: a la mitad de la nada.

Entre el trayecto en autobús, la espera en Barajas y en Argel para volar a Tindouf —ciudad militar argelina que se sitúa próxima a los campamentos con exhaustivas medidas de seguridad— y un trayecto en jeep a través del desierto, transcurrieron 32 horas de rutinario viaje.

Mis compañeros de aventuras fueron, a saber, la ya mencionada Mariola, la violinista Judith, su marido Dani (un

Primer festival de música y narración en los campamentos de Refugiados Saharauis.

irlandés muy cachondo) que tocaban al ritmo de música celta, y Arco y Emilio miembros del grupo cordobés Garabato, cantautores que con su guitarra hacían música intercalando declamaciones de comprometidos poetas. Ya en destino, a éste grupo nacional, se unieron: Idumo, codirector del festival y guía interprete, y Moishan, el conductor del vehículo que el Frente Polisario puso a nuestra disposición para los desplazamientos. Dos tipos extraordinarios a los que echo de menos.

Judith y Dani iban un poco por libre, ya que tiene una niña saharai apadrinada y pasaban con su familia la mayor parte del tiempo. El resto convivimos durante 10 días y pronto parecíamos una familia de artistas ambulantes.

Los saharauis viven en 5 campamentos de refugiados separados entre sí por varios kilómetros de desierto llamados wilaias. El festival tendría lugar en días alternos en las wilaias del Aaiún, Smara, Awserd y 24 de Febrero.

El gobierno del Frente Polisario nos acogió con gran deferencia, y nos alojaron en los "protocolos" unos edificios a modo de ayuntamientos que también se usan para dar acogida a cooperantes, excepto en 24 de Febrero donde fuimos alojados por una familia pudiente de la zona.

Eso sí, el primer día, el viceministro de cultura nos comunicó que debíamos abonar 8 € por persona y día en concepto de estancia y manutención... no era lo pactado y se pospuso el tema indefinidamente; al final, gozamos por completo de la hospitalidad del gobierno saharai. Pero si cuela, cuela, ¿no?

Sin ser una autoridad, ni en ésta ni en ninguna materia, es necesaria una aproximación histórica al problema saharai para comprender un tanto su situación: precaria y desesperada, en medio del puto desierto vacío.

Los lazos entre el pueblo español y saharai se remontan a más de dos siglos de colonización, con los consecuentes préstamos culturales de la metrópolis a la colonia: como el idioma español (con total ausencia del Instituto Cervantes), la tortilla de patatas (muy rica) o la música de José Luis Perales (sí, se quedaron por la época de los 70).

Era ya un hecho la descolonización africana, se había perdido la Guerra del Ifni con Marruecos y su excelentísimo caudillo, por la inexplicable gracia de dios, Francisco Franco, sólo podía jugar al mus con su equipo médico habitual, pero sin poder pasar señas, cuando a Hassan II se le ocurrió que, como los españoles hacían las maletas, no había más que ocupar el llamado Sahara Oc-

El primer té se toma amargo, el segundo suave y el último dulce: “como la vida, como el amor y como la muerte”

cidental. Se envió la Marcha Verde, un grupo desarmado de hombres, mujeres y niños que ocuparon pacíficamente todo el territorio. Y aquí viendo el percal, se firmó un acuerdo cediendo la soberanía del Sahara a cambio de que se aceptara la españolidad de Ceuta, Melilla y el vital enclave militar de la Isla de Perejil.

Claro, el pequeño detalle sin importancia era un indeterminado número de saharauis que vivían allí, en su tierra... Algunos se quedaron bajo la nueva dominación alauita, pero la mayoría inició un éxodo en miserables condiciones y bajo fuego del ejército marroquí.

Mientras, Mauritania, también aprovechó la coyuntura y ganó unos kilómetros cuadrados en dirección norte.

Acogidos en territorio argelino, el pequeño ejército saharauí abastecido por los despojos abandonados por los españoles, declararon la guerra para recuperar su tierra a Marruecos y Mauritania simultáneamente. Como si Andorra declara la guerra a Francia y España, vamos.

A principios de los 90 se declaró un alto al fuego y se empezó a buscar una solución a través de la ONU. Surgió el proyecto para un referéndum de autodeterminación que no satisfizo a nadie y que ha quedado en punto muerto porque las partes no se ponen de acuerdo en el censo para el mismo. Además, el Frente Polisario tiene abierto un contencioso jurídico con la ONU, no me preguntéis porqué; y el Gobierno Español no intercede ante Marruecos. Ellos dicen que fueron abandonados o mercadeados por el Gobierno Español como si de un rebaño de ganado se tratara. A pesar de ello, su gratitud con el pueblo llano español es grande, no en vano el mayor contingente de ayudas internacionales y de cooperantes vienen de aquí.

A raíz del alto al fuego el Frente Polisario proclamó una “Intifada” pacífica y llegó una relativa prosperidad, fruto de la paz transitoria. En los campamentos empezaron a sustituirse las tiendas de campaña por pequeñas construcciones de adobe y algunas infraestructuras.

Son las wilaias, extensos pueblos de casas bajas hechas de barro. Aparecen comercios de alimentación, ropa, mercería, artesanía... Estos productos se compran principalmente con el dinero enviado por los emigrantes que trabajan en Argelia y Mauritania, o en Marruecos y España.

En el desierto de los saharauis no hay más que piedras y mucha basura. El agua del único pozo que existe se destina a los innumerables tes que se suelen tomar, mientras el agua para beber se distribuye en cisternas, pero su exceso de yodo la hace poco salubre. La comida procedente de las ayudas se distribuye por el Frente Polisario, aunque algunas familias tienen camellos, cabras o gallinas y hay tres pequeños huertos estatales. El que no tiene su propio negocio desempeña gratuitamente diferentes funciones para el Polisario. Un lugar extraño, de gente tranquila y pacífica, donde abundan las antenas parabólicas, puedes comprar compresas o CDs, pero sólo hay un pediatra para toda la población.

¿Y que paso con los cuentos? Pues durante los festivales, Mariola narra un cuento de inspiración saharauí y luego Idumo hacía la versión hassani, la legua autóctona de los saharauís. Yo, por mi parte, contaba un cuento con las molestas interrupciones necesarias para la traducción simultánea (a grandes rasgos, un tercio de la población no sabe castellano, otro tercio lo justo para conversar y un tercio lo domina a la perfección). Todo esto, intercalado entre las diferentes actuaciones musicales o poético-musicales que aportábamos nosotros, más las actuaciones musicales, parlamentos y manifestaciones políticas que aportaban los saharauís en cada wilaia. En la mayoría de las ocasiones un desastre, con un elevado índice de improvisación, en la que quizá los cuentos no acaban de tener su lugar, provocando más bien una ruptura en la dinámica festiva. En futuras ocasiones, quizás, los cuentos deberían tener un territorio propio para llegar mejor al público y crear un clima más adecuado.

Aún así, los cuentos encuentran solos su lugar. Y conté hasta por los codos, a mis compañeros de expedición, a los grupos de cooperantes que encontrábamos en los protocolos (por cierto, recuerdos a las enfermeras de Mallorca y a los estudiantes de Madrid) o un par de cuentos memorables en casa de la concejal de cultura de la wilaia de el Aaiun una noche que nos invitaron, como no, a tomar el té.

En el desierto una de las mejores virtudes de la que uno puede hacer gala es la de la paciencia. Paciencia para montar los equipos; paciencia para reunirse con los políticos; paciencia para comenzar los festivales (a veces hasta con tres horas de demora sobre el horario previsto). Pero claro, allí sobra tiempo y faltan cosas por hacer, y los camiones se estropean en el desierto, los sistemas eléctricos se funden y hay que traer electricidad de otro edificio... es lo que hay.

En marzo hace un tiempo puramente estival, pero en verano la temperatura alcanza fácilmente los 50°. No se puede hacer mucho más que estar a la sombra tomando té.

Se toma té a casi todas horas. Dónde vayas te invitan a un té, símbolo de hospitalidad que una vez aceptado dura al menos una horita (es de muy mala educación dejar a medias el ritual). El proceso es meticuloso y se toman tres vasitos de cortado, mitad té, mitad espuma (el escanciado del té para generar la espuma es todo un arte) el primer té se toma amargo, el segundo suave y el último dulce: "como la vida, como el amor y como la muerte", dicen los saharauís. En este ambiente caluroso, ocultos en las casas con escasez de agua, se entiende a veces la enojosa costumbre de repartir entre los presentes agua de colonia a raudales.

Nos llevaron a pasar una noche al desierto en una jaima y nos invitaron al festival poético que tendría lugar después; todo al más puro estilo tradicional. El alcalde de Smara que seguía por radio la noche electoral española, bajo las estrellas y protegidos del viento por las dunas mientras tomábamos un té —como no—, me sorprendió al preguntarme si yo era "un número par o número impar" (refiriéndose a mi narración del cuento de Millás «El 4 en el País de Los Números Impares»). Mientras buscaba una respuesta políticamente correcta dijo, respondiéndose a sí mismo: "lo importante es que todos somos números". Aquella noche, Arco, Emilio y yo preferimos hacer vivac para ver el amanecer. Encontramos un rincón en una duna sin restos de basura y tuve mucha suerte, porque me tocó el lado resguardado del viento. Cuatro militares armados hacían guardia vigilando el perímetro del campamento. "En el desierto nunca se sabe", dijo Idumo. Y añadió: "La próxima vez, haced un agujero en el suelo para protegeros del viento"; a buenas horas sabiduría saharauí.

Especialmente emotiva fue la despedida en 24 de Febrero, ensayando y colaborando por primera vez de verdad con artistas saharauís, fue un auténtico festival. Llamaron por teléfono y pusieron al micrófono a un preso político encarcelado en la cárcel negra del Aiun en territorio ocupado. Entre bambalinas, un músico me contó como huyeron con unos amigos de los territorios ocupados, saltó el muro (sí, un muro de cientos de kilómetros que atraviesa el desierto y separa a los saharauís de su tierra), atravesaron el campo de minas siguiendo los pasos del primero de ellos que tuvo fortuna, esquivaron las patrullas de vigilancia marroquíes, vagaron por el desierto tres días hasta que encontraron un pastor... En esos momentos de empatía y congoja... no hay palabras para expresar el sentimiento de solidaridad e indignación que te inunda...

Aun se oía cantar Estrella polisaria al grupo de moda, cuando salí de la vorágine para fumar con mi amigo Dah, un cubano; o sea, uno de los 150 que cada año viajan a la isla (el paraíso) para cursar estudios superiores. Dah fue el único saharauí que me dijo que lo que en verdad deseaba era coger un fusil y morir por su patria. Un nacido en el exilio que nunca ha visto la orilla este, el Atlántico, las playas de su pueblo.

¿Hasta cuándo se puede seguir teniendo paciencia? Paciencia Santa, amigos. Aunque por momentos la clase militar saharauí pierde la esperanza y pide entrar en acción.

Ojala no nos lleguen de allá mas malas noticias, pero 32 años de exilio en el desierto quemaría a cualquiera. Sólo se me ocurre decir: ¡Sahara horra! Sahara Libre. Y Paciencia Santa.

P.D. Paciencia Santa que ha tenido conmigo Blai para recibir esta crónica y Conchi, mi hermana, para transcribirla.

El secret de la picada

per Jaume Viladric

Glups!

I com començaré la sessió?

No ho sé...

Després d'haver treballat força la preparació d'una nova sessió de contes, ens podem preguntar com hem de començar-la, no ho tenim clar, ens atabalen els dubtes i podem decidir que ja ens en sortirem quan siguem davant del públic.

Bufa!

Fugint de voler donar lliçons a ningú (a més, aquesta secció no té aquest objectiu) us vull fer arribar el meu secret personal de la picada.

Per a adults, ho treballo així i em funciona, em sento còmode: Per trencar el silenci inicial, permetre fluir els nervis i captar l'atenció de la gent, quan surto a escenari començo directament amb una petita narració (d'un minutet més o menys) que he triat convenientment en relació al tema de la contada. Tot seguit em presento, inicio el fil conductor, (això és un altre secret, un altre dia en tot cas) els dono la benvinguda i enceto la resta de narracions.

Per acabar (això també té secret, però el deixo perquè en digueu la vostra al proper secret de la picada) acostumo a acabar amb un senzill gràcies.

Voleu compartir el secret de la vostra picada amb nosaltres?

Envieu-nos-el a revista-n@anincat.org.

El correllibres

En aquesta nova època de la revista N el projecte Correllibres, el més literari dels nostres projectes, serà l'encarregat d'oferir-nos la secció de llibres.

Com funciona el Correllibres?

El Correllibres és un projecte que té com a objectiu dinamitzar la biblioteca de l'ANIN. Si voleu consultar un llibre de la biblioteca heu d'enviar un correu electrònic a correllibres@anincat.org

El Correllibres us dirà quin soci té el llibre que voleu i com el podeu contactar perquè us el passi. Un cop tingueu el llibre entre les vostres mans us el podreu quedar tot el temps que vulgueu o fins que algú altre el demani.

D'aquesta manera aconseguim que la biblioteca de l'ANIN estigui físicament a les biblioteques particulars dels socis i que aquests puguin consultar els llibres tot el temps que necessitin.

Hem de dir que a dia de tancar l'edició d'aquesta revista tots els llibres del correllibres es troben en mans de socis, però no patiu els podeu demanar igualment, de fet aquesta és la seva funció: anar saltant de mans a mans de narradors.

On trobareu el catàleg de la biblioteca de l'ANIN? **Al web de l'associació:** www.anincat.org

El correllibres explica... El lobo...

¿feroz?

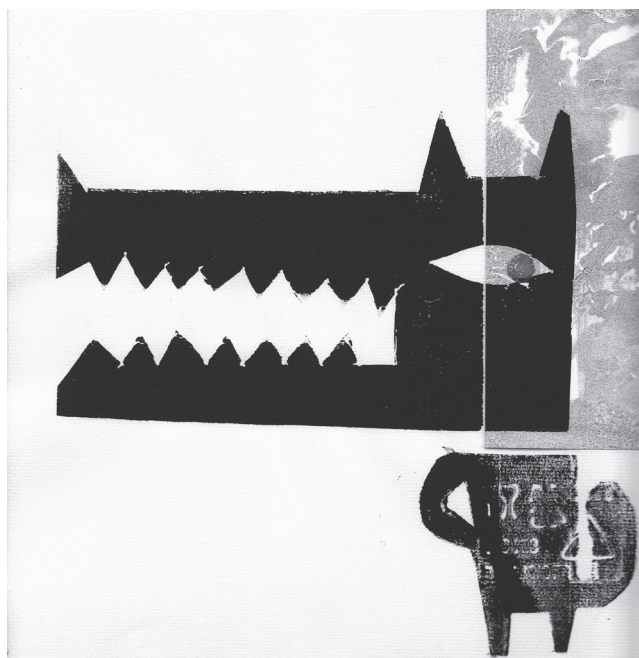
por Xavier Gállego

Cuando me decidí a escribir sobre este personaje, lo hice desde la fascinación que siempre han ejercido sobre mí los perdedores de los cuentos, aquellos a los que se les supone la maldad o la ignorancia u otros rasgos que, a priori, se consideran negativos. Y es que en los cuentos tradicionales, el malo malísimo, desde siempre, ha sido el **lobo** feroz. Eso sí, seguido muy de cerca por la madrastra y, ya a cierta distancia, por toda clase de brujas, ogros y "comeniños" varios.

Pero os soy sincero: no tenía ni idea en qué lío me metía. Los personajes que nos pueden parecer simples son, sin ninguna duda, los más complejos. Cuando contamos una historia en la que aparece el lobo, nada más nombrar al personaje, un mecanismo interno nos lleva a imaginar al bicho más espeluznante del mundo, con todos los tópicos habituales que queramos y con todo lujo de detalles. La narradora o narrador no necesita describir demasiado al lobo... cada cual ya nos hemos recreado nuestra propia idea de semejante bestia. El lobo es la encarnación de todos nuestros miedos más atávicos.

Esta es sin duda, la diferencia más señalada con su inmediata seguidora en la lista de los malvados de cuento: la madrastra. A está última, es necesario describirla y describir también sus actos, para dar fe de su maldad y crueldad para con sus semejantes habitualmente infantiles. No así con el lobo, que al no ser humano, goza del don de la maldad por definición.

Pero vayamos unos cuantos siglos atrás. Como nos contaba no ha demasiados días Joan Soler i Amigó, el lobo era uno de los símbolos de nuestros ancestros y representaba, entre otras cosas, el valor y la fuerza, cualidades deseables en los miembros de la comunidad de aquellas épocas. Recordemos que el nombre castellano Lope, deriva de lobo en latín.

En las diferentes culturas, el tratamiento del mito del lobo tiene una doble vertiente. El aspecto maléfico del mito del lobo lo asocia a las tinieblas, a los infiernos, al pecado, al engaño, a la violencia. Sin embargo, en su aspecto benéfico, el lobo es un símbolo de luz, un símbolo celeste, asociado a divinidades solares como Apolo.

Y... ¿qué ocurre con la loba? Pues bien, las cuestiones de género en este mito, también tiene su importancia ya que, la loba, estaba asociada a la concupiscencia (la palabra lupa también hacía referencia a mujeres dedicadas al comercio de su cuerpo, de esta acepción proviene la palabra moderna lupanar) pero encarnará también la divinidad, la fecundidad, y frecuentemente aparecerá como nodriza de personajes importantes en la historia de los pueblos que le rendirán culto. Recordemos en este sentido a Rómulo y Remo, fundadores de Roma, a Mileto que fue abandonado y recogido por una loba hasta que, posteriormente, fundó Mileto, en Asia Menor.

De esta manera, nos encontramos que el mito del lobo existe en multitud de tierras, creencias y mitologías diferentes, desde Escandinavia (donde Odín, el dios principal, también se asocia al lobo en múltiples ocasiones, llegando a adoptar su forma), hasta los antiguos egipcios, que tenían un dios lobo de los muertos, llamado Upuaput, «el que abre camino», encargado de guiar la barca del sol en su desplazamiento nocturno.

Una leyenda de los Inuits cuenta que al principio sólo existieron una pareja de humanos, sin animales; y la mujer pidió a Kaïla, dios del cielo, que poblara la tierra. Éste mandó per-

forar un agujero en el hielo, como los empleados en la pesca y de allí salieron todos los animales, el último de los cuales, y máspreciado, fue el caribú que daría alimento, pieles y otros enseres a la comunidad. Sin embargo, al cazar a los mejores, pronto no quedaron más que los enfermos o débiles. Entonces la mujer volvió a pedir ayuda y, por el mismo sistema, pescó al lobo, enviado por Amarak (el espíritu del lobo), para que devorara a los animales débiles y mantuviera la calidad del caribú.

Pero claro, no todo podía ser tan bonito ni tan elegante. Llegó el momento en que el cristianismo avanzó sobre la vieja Europa y trató de variar, adaptar e incluso anular costumbres, ritos, nombres, etc, para imponer su nueva realidad. Fue en ese momento en que el lobo empezó a subir puestos en la escala de los malos malísimos. No en vano, San Francisco de Asís tuvo que «pegarle la bronca» al famoso lobo de Gubbio para que dejara sus malas costumbres. La implantación del cristianismo en Europa nos presenta un lobo despiadado, asesino, devorador de niños y masacrador de seres indefensos. Es pues a partir de ese momento cuando el lobo pasa a tener adjetivo. Ya no es solo el lobo, sino que es el lobo feroz.

Y las historias, las leyendas y los cuentos no fueron indiferentes a ese cambio. De las leyendas de seres fantásticos de Catalunya relacionadas con el lobo, vemos que éste se nos presenta en forma poco agraciada. A modo de resumen:

El **Pare Llop** es, aparentemente, un hombre como cualquier otro. Y se cuenta que en las noches más frías del Pirineo pide refugio en las masías. Si le niegan la hospitalidad, lanza una manada de lobos contra las bestias de la casa.

La noche de Sant Joan, los pastores rezaban:

**Cans i llops les dents serrades;
lladres i traidors les mans lligades
Déu nos guard de cuca i fam
i de tota cosa que fa mal.
Déu nos guard de cuca i serpent
i de tota mala gent.**

La **Mare de les Guilles** es la versión femenina del Pare Llop; mujeres que tienen el poder de dominar a estos animales. También en el Pirineo (tierra fantástica por excelencia) habita el **Gatillop** o **Llop Cerver**, especie de gato monstruoso que combina la astucia del gato y la brutalidad del lobo. No come carne: solo degüella una res para chuparle la sangre. ¡Encima sibarita el bicho!

El **llop de Mora** es un caso de hombre lobo: el alma del cruel señor del castillo de Mora, en la Ribera d'Ebre que, al morir, se encarnó en lobo y se dedica a asustar a todo aquel que pilla. Un caso diferente son los **Menadors de Llops del Canigó**. En la medianoche de Sant Joan, algunos hombres se metían en l'Estany Negre y lo atravesaban nadando. En la otra orilla se convertían en lobos. Volvían a los siete años para "recuperar" su humanidad.

O recordemos también la famosa nana:

Duérmete niño, duérmete ya.
Que viene el lobo
Y te comerá.

¡¡Ahí es nada!! La leyenda del lobo comeniños está servida. De hecho, las versiones más antiguas de nuestra querida **Caperucita Roja** van en esa dirección. En la versión recogida por Charles Perrault, Caperucita acababa devorada por el lobo. Posteriormente, en la versión de los hermanos Grimm, algo más edulcorada, la niña y su abuela son rescatadas de la barriga del lobo por el famoso leñador, el cual hace una operación quirúrgica con unas tijeras para rellenar a la bestia con piedras (¿No os recuerda a la mamá cabra salvando a sus seis hijas?). El final de esta versión es de una tremenda felicidad para todos excepto, por supuesto, para el pobre lobo que acaba de alfombra en casa de la muchacha.

Curiosamente, tanto en una como en otra versión, la indefensión de las mujeres protagonistas es patente.

Y transcribo aquí parte de un interesante documento de Rigoberto Rodríguez. Una versión con marcado tinte de canibalismo, fue la que circuló por Austria e Italia, en la que Caperucita come la carne y bebe la sangre de su abuela, asesinada por el lobo y en la que ella termina también por ser devorada. He aquí un pequeño fragmento de este relato, (la niña ya se encuentra en compañía del lobo disfrazado de abuelita):

—Abuelita, tengo sed, ¿me das algo de tomar?

El lobo, disfrazado de abuelita, le responde:

—Revisa esa taza, debe haber algo de vino.

—Abuelita, este vino está muy rojo.

—Calla y bébelo, es la sangre de tu abuela.

—¿Cómo dices?

—¡Sólo bébelo y calla!

Luego Caperucita dice:

—Abuelita, tengo sueño.

A lo que la fiera responde:

—Quítate las ropas y ven a acostarte aquí conmigo.

Parece ser que el lobo no se andaba con miramientos con respecto a sus apetitos. Y más cuando, de una sentada, es capaz de zamparse a la abuela y a la niña.

En otra versión de origen francés, Caperucita era capaz de salvarse gracias a su ingenio, pidiendo ir al lavabo y huyendo de las fauces de la bestia. Curiosamente, en esa versión no aparece ningún «hombre salvador». Eso se añadió después...

Y claro, el problema más importante para nuestro peludo protagonista, no es solo Caperucita Roja. Están además los **Tres Cerditos**, las **Siete Cabritillas**, **Pedro** (no el de Heidi, si no Pedro y el lobo) y unos cuantos personajes más que contribuyen, sin duda, al escarnio público del lobo y que son historias, en general, tan crueles y sangrientas como las que hemos comentado anteriormente.

Así pues, de las tradiciones más antiguas donde el lobo era un elemento con valores positivos y deseables para los humanos, pasamos a tener la imagen de un ser perverso, cruel, mezquino y sanguinario... **FEROZ**

No sé yo si, en definitiva, ese cambio en la percepción del lobo no es un reflejo de nuestra propia condición humana que, de una u otra manera, el Sr. Perrault y los Srs. Grimm recogieron en sus edulcoradas versiones de los cuentos. ¿O es quizás casual que caperucita (y su inseparable lobo) sea uno de los cuentos con más versiones de la historia?

Ahí os dejo con la reflexión.

BIBLIOGRAFIA

- B. Bettelheim. Psicoanálisis de los cuentos de hadas. Ed. Critica (1999)
- C. Perrault. Cuentos maravillosos de Perrault. Ed. Todolibro (1984)
- DD.AA. Florecillas de San Francisco. Ed. Aguilar (1952)
- J. Campbell. El héroe de las mil caras. Ed. Fondo cultura económica (2005)
- J. Grimm y W. Grimm. Todos los cuentos de los Hermanos Grimm. Ed. Rudolf Steiner. (2000)

El correllibres proposa...

Aplec de rondaies mallorquines

Per Jaume Viladric

Antoni M. Alcover
**Aplec de Rondaies
Mallorquines d'En Jordi
d'es Racó**
Edició a cura de Josep A. Grimalt
Editorial Moll
Vol. I 1996, vol. II 1998,
vol. III 2001 i vol. IV 2006

Voleusaberundescobriment? Sabíeu que Joan Amades es va basar en la versió d'Alcover per redactar *El Príncep corb*? I també amb la d'El rei Franquet, de set pams d'orelles, que podia dormir dret. I també en moltes altres.

Envoleusaberunaltre? Sabíeu que l'origen de la rondalla dels Set ceros és un dels més antics, el trobem al segle XIII abans de Crist (sí, sí, abans) a l'Egipte faraònic, que va passar a Grècia i en acabat a la joia de Les mil i una nits, per arribar a moltes altres llengües. I fixeu-vos com queden: Los dos toritos, Dodici buoi, Los hermanos toros, Els set isards, i Sette colombi entre d'altres versions.

Isienvoleu, un últim descobriment més. És curiós veure com En Joanet de sa gerra s'assembla a L'anguila parladora i a De com va ser creat el mussol, però també a En Janàs de la Bota i a La col que arribava fins al sol. El mateix motiu amb títols diferents segons els sedassos de la gent.

Usdiconl'hefet Tots aquests descobriments apareixen ordenadament abans i després de cada rondalla, al llarg de les més de 80 recollides en una edició de luxe i en 4 volums¹, que fa goig tenir a les mans i és un regal per als ulls, per la seva polidesa i les seves il·lustracions. Hi ha un bon treball de recopilació, ordenació i anàlisi de bona part de la paperassa d'Antoni Maria Alcover: anotacions, llibretes, esborranys, informadors... dins d'un marc erudit estructurat segons la nomenclatura tipològica de les rondalles. En definitiva, són 3 llibres per llegir a poc a poc i per comparar, i recordar, i gaudir dels detalls. Per aturar-s'hi, i pair-los lentament².

Però josó celguardià dels 3 llibres Em toca dir que ara els tinc jo i que qui me'ls demani, quedarem i li donaré aquest tresor mentre (si té temps) prenem una cerveseta i xerrem. Però la veritat és que desitjo que no ho feu. O si més no, que trigueu a demanar-me'ls perquè pugui allargassar les estones que em passo amb aquest pou de saviesa mil·lenària cultural i lingüística. Per cert, i de la llengua? Què us diré! Una pura delícia per als qui mengem lletres i alimentem el nostre lèxic. Resulta que totes les rondalles, expressades en un català molt polit, que fa goig (i en mallorquí, és clar) van acompanyades de les versions populars, de carrer, dels informadors tal com la van donar al recopilador. És en aquestes lecturetes que un s'adona nítidament de com la llengua és un mirall del nostre món. Hi ha expressions per sucari-hi pa: **un dia se desavenen, i ell li diu dona d'aigo. Ella agafa'ls nins, s'enfonya dins es pou, i no la veren pus.** Jo hi vull afegir que al cel mos vegem tots plegats. I quan sigui el moment, si Sant Pere me'ls deixa passar hi duré aquests tres volums dins la maleta. ■

¹ El correllibre en té tres.
² Qui ho desitgi pot llegir, sense les anotacions, totes les rondalles d'Antoni Alcover en els 24 volums de l'editorial Moll de Mallorca, titulats Rondaies mallorquines.

Toc Toc

Nyiiiieeccc....

La porta s'ha obert. I sí, ens hem trobat que sí que hi ha algú.

Ja hem rebut algunes opinions, idees i comentaris. Però en volem més, molt més!!

Així que us encoratgem que participeu de la revista, *de la vostra revista*.

Segur que trobeu que hi falta alguna cosa, o teniu aquella idea meravellosa que cal tractar, o bé teniu una informació per compartir, o...

Va, us hi esperem, que la porta ja és oberta!!!!

A continuació podreu llegir una aportació molt devota de l'Arnau Vilardebò.

A San Blas, y a otros santos y santas de su influencia.

**«Quien no cuida su garganta,
la palabra se le atraganta»**

Una loa quiero hacer
a quien boca, fosas nasales, glotis, laringe, cuerdas vocales y anexos protege
en ese tejemaneje entre el hablar, el cantar, el gritar y el callar.
Es decir: en el decir.

Que sea San Blas quien reciba plegarias y parabienes.
O en su defecto Sant Anín, su más humilde y fiel siervo.
Pero es San Blas quien con todo su acervo
pone en el asador bendiciones
para no perder la expresión de nuestra usual prosa o rima
y no lanzar nuestro tiempo y dinero a la sima
de foniatras, logopedas y reeducadores.

¡Oh San Blas!, de quien en mi tierna infancia
en aquellas tierras cerca de Francia
me daban tus panecillos bendecidos:
Protege nuestra laringe
para que no nos salga la voz de la Esfinge
que paraliza corazón y sentidos.
(...)

¡Oh San Blas!, si la garganta nos escuece
y canto, verso o prosa, enmudece
acude con tus remedios o remedos de remedio:
las pastillas de potasa, las tiras de bacalao seco,
las tilas, los caldos de gallina,
huevos, mieles, las pastillas Juanola
en formato de rombo y en redonda cajetilla,
las pastillas Valda, aquellas gomosas
y en forma de pelota deshinchada
que ya en nuestra tierna infancia eran famosas.

Otros espíritus de tu influyente corte
y negocios de tu segura y necesaria influencia
son las Strepsils, las Ricola,
el Hibitane, ya solo en el recuerdo,
la Lizipaína...
Pero todo eso, sin tu magnificencia
no es más que baratija,
placebo para gente simple o pija,
que no duda en meterse en el cuerpo,
transitorios derivados de la codeína,
de la benzocaína, del ibuprofeno,
de antihistamínicos soporíferos
o del popular ácido acetilsalicílico,
la Aspirina, que aunque su acción roza lo mítico
no puede hacer nada, si tú, San Blas,
no levantas bastón o báculo, que no espada,
contra tos, carraspera, lengua hinchada,
llagas en la garganta o laringe irritada.
(...)

Pero como cada uno sobre su deficiencia monta su ciencia,
prefiero decir en rotunda sentencia
que es por tu bondadosa influencia
por lo que la palabra siempre volvió a mi boca.
Que quien la tiene se equivoca,
y si saltando de oca en oca
uno yerra y cae en la cárcel o infierno de la afonía,
pueda salir de esa terrible agonía
sin tener que volver a la salida, al principio,
con la sola bendición de tu pan o elevándote un rezo en ripio.

Las vestales de Sant Anín, siempre bajo tu consejo,
recomiendan las tisanas de tomillo, menta, o mezclas estudiadas
con toques de anís y culantrillo.
(...)

Pero sobre todo y ante todo:
los calentamientos de voz progresivos, pronunciar:
¡ñúa, ñúa, guá, guá, fuá, fuá. spá, spá!
Y otras lindezas, porque así, aun sin saber,
nuestra alma a San Blas reza
y la garganta despereza.
(...)

Hermanas y hermanos recemos a San Blas en su lenguaje
con devoción, poca vergüenza y calma.

Con toda la sinceridad del alma,
 pronunciemos y cantemos el
 ¡ñúa, ñúa, guá, guá, fuá, fuá, spá, spá!
 Hermanos y hermanas añadamos un gesto de proyección
 con la mano abierta hacia arriba
 al decir las dos últimas sentencias del
 ¡spá!

Lancemos al unísono al cielo la plegaria.
 ¡Individualista sal de tu solitaria siesta!
 ¡No temas la forma gregaria
 que sin ser más de uno no hay fiesta!

Una última recomendación, pues

«a San Blas rogando y el gazzate cuidando»

Hermanas y hermanos en el hablar, charlar, decir, narrar, cantar...
 Es conveniente justo antes del lavado de los dientes, cada mañana
 limpiar a conciencia esa capa blancuzca que aparece por encima de la lengua,
 amasijo de bacterias y células muertas que se disponen,
 no es rareza, cada día junto a la salida más locuaz de nuestro cuerpo.
 Aprovechad ese gesto oportuno de la sabia naturaleza.
 (...)

Pero ahora, como toda alma humilde reza, repitamos la salmodia
 que Sant Anín, pidiendo la intercesión de San Blas,
 dijo en momentos de necesaria verborrea, previniendo la mudez extrema.
 Recordad, con palabra y gesto:
 ¡ñúa, ñúa, guá, guá, fuá, fuá, spá! spá!

PLEGARIA FINAL

¡Oh San Blas!, obispo mitrado de Sebaste
 recuerda siempre que tu fama ganaste
 salvando a un niño de morir ahogado
 por una afilada espina de pescado.

Pero ya que atendiendo a la forma de tu tocado
 y a que del cielo levedad recibiste,
 que en una ocasión sobre las aguas anduviste
 y perecieron ahogados en ellas tus perseguidores,
 podrías ser reclamado como patrono de los surfistas,
 no te olvides jamás del gremio de los habladores,
 cuenteros, narradores, juglares y cuentistas.

DESPEDIDA

Hermanas y hermanos
 podemos salir al camino
 a ganarnos con nuestro hacer y decir
 hogar, cama, pan y vino.

Con aportaciones de Alquímio Fonsuá, Alber Per, Román Alic Antina, Juanc Uban, Iñigo del Bar de la Jaula y la Vicky de Sabios Pies. Nihilobstantado en gramática y ortografía por Sorsol del Mar y Jesús Larús. Pautado y recolectado sobre inspiraciones de Arnaulfo Glosó Pedro, alias Atana Siu según La Verdad del día, gracias al extenso estímulo verbal de Mañi el Alegre, Alex Pepper, Martha Squire, Dulzai Bagón, Gal Madrí, Flexio Goma, Anim Rebregredel, Face Fogo y Ort Caó, bajo los cantos, auspicios, guía y cuidados de la familia Raga Ta, flor de la nobleza local, y de sus numerosas y fieles amistades. ¡ En Santiago de la Ribera, San Javier, Murcia. Sábado 30 de agosto de 2008 y algunos pocos días más.

Això era i no era...

S'aigo*,
es vent i sa
vergonya

Un dia aquests tres se toparen i feren una conversa molt llargaruda.

Com s'hagueren de separar, varen dir:

—Mos hauríem de tornar veure qualche pic.

—Mirau —diu s'aigo—: a mi sempre me trobareu en es llocs més baixos.

—I a mi —diu es vent— sempre és segur trobar-me a la fuia de poll** o d'om.

—Idò***, a mi —diu sa vergonya— no sé si me trobareu si mos separam, perquè qui me perd una vegada, ja no em torna a trobar.

*l'aigua

**fulla del pollancre

***Doncs

Una pedra
potxosa

Una vegada se passetjaren quatre bergantells que anaven de tres qui n'agafa quatre, cerca qui cerca qualche conveniència. Troben una grandiosa pedra a's mig d'un camp, i veren que duia escrit:

**Venturós serà
qui me girarà**

—Ja hi haurà un tresor davall! —s'exclamaren tots.

I ja s'hi aborden, i premuda d'un vent i estrebadada de s'altre, i hala petits! A veure si la girarien. Cuidaren d'esclatar-se*, però a la fi li fan donar es tomb; i què me'n direu que hi trobaren davall? Idò unes lletres que deien:

Benhaja es qui m'ha girada!
Que de sa bondat a on jeia,
dic ver, ja n'estava cansada.**

Ja hi romangueren, atxulats***, aquells bergantells! Més se'n mereixien.

*de prendre mal

**beneïda

***1burlats

revista n

La cita

QUEDEM EL DISSABTE 24 DE GENER
A LES 19:30 h. A LA TETERNA
LA CLONDESTINA (4 Baixada de
Viladecolls, 2) A. NÒNIM